

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Diplomová práce

**VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY A PROGRAMY ZACHÁZENÍ S
ODSOUZENÝMI V ČESKÉ A ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ**

Karolína Vostoupalová

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Studijní program: Právo a právní věda

Studijné obor: Právo

Vypracovala: Karolína Vostoupalová

Vedoucí: JUDr. Simona Stočesová, Ph.D., LL.M.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem vědecké práci obvyklým.

Praha, duben, 2020

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila vděčnost všem, kteří mi poskytovali cenné rady a informace při vypracovávání této práce. Velké díky patří JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., LL.M. za její odborné rady a vedení po celou dobu práce. Dále bych ráda poděkovala všem pracovníkům Otevřené věznice Jiřice, věznice Plzeň a zaměstnancům Ministerstva spravedlnosti, kteří mi pomohli s návštěvami věznic.

Chtěla bych také poděkovat rodině za jejich velkou trpělivost v průběhu mého celého studia.

Obsah

Úvod.....	Chyba! Záložka není definována.
1. Výkon trestu odnětí svobody	3
1.1. Trest odnětí svobody	3
1.1.1. Pojem	Chyba!
	Záložka není definována.
1.1.2. Právní úprava	5
1.2. Vězeňská zařízení	6
1.3. Výkon trestu	10
1.3.1. Umisťování odsouzených.....	10
1.3.2. Nástup do věznice.....	12
1.3.3. Odklad nástupu do výkonu trestu	Chyba! Záložka není definována.
1.4. Průběh výkonu trestu	15
1.4.1. Vnitřní	
řád.....	Chyba! Záložka není definována.
1.4.2. Povinnosti a práva odsouzených	17
1.4.2.1. Povinnosti odsouzených	17
1.4.2.2. Vybraná práva odsouzených.....	19
1.4.2.2.1. Ubytování.....	20
1.4.2.2.2. Stravování.....	21
1.4.2.2.3. Vycházky.....	22
1.4.2.2.4. Návštěvy	22
1.4.2.2.5. Korespondence.....	23
1.4.2.2.6. Telefonování.....	24
1.4.2.2.7. Přijetí balíčku.....	25
1.4.2.2.8. Prodejny potravin.....	26
1.4.2.2.9. Uchování finančních prostředků...27	
1.5. Jednotlivé kategorie odsouzených.....	28
1.5.1. Mladiství	28
1.5.2. Ženy.....	30
1.5.3. Trvale	pracovně
nezařaditelní.....	Chyba! Záložka není definována.
2. Programy zacházení	Chyba! Záložka není definována. 2
2.1. Členění	Chyba! Záložka není definována. 3
2.1.1. Komplexní zpráva.....	Chyba!
	Záložka není definována.
2.1.2. Příklady programů zacházení.....	Chyba!
	Záložka není definována.
2.1.3. Propustné skupiny.....	35
2.2. Pracovní aktivity.....	Chyba! Záložka není definována. 6
2.2.1. Formy zaměstnávání.....	37

2.2.2. Zařazování práce.....	do Chyba! Záložka není definována.
2.2.3. Pracovní podmínky odsouzených.....	39
2.2.4. Pracovní odměny.....	40
2.2.5. Zaměstnávání osob soukromými subjekty.....	41
2.2.6. Vývoj počtu zaměstnaných v jednotlivých úsecích, odměny.....	42
2.3. Vzdělávací aktivity.....	4Chyba! Záložka není definována.
2.3.1. Odloučená pracoviště ŠVS.....	Chyba!
	Záložka není definována.
2.4. Efektivnost programů zacházení.....	44
2.5. Kazuistika.....	45
2.5.1. Návštěva věznice Jirice.....	45
2.5.1.2. Kritéria pro zařazení, realizace programu.....	46
2.5.1.3. Aktivity pracovní.....	47
2.5.1.4. Aktivity volnočasové.....	47
2.5.1.5. Vyhodnocení plnění programu zacházení.....	47
2.5.1.6. Zaměstnanci OV.....	48
2.5.1. Návštěva věznice Bory.....	48
3. Komparace s vybranými evropskými právními úpravami.....	51
4.. De lege ferenda.....	54
Závěr.....	55
Resumé.....	57
Seznam použitých obrázků.....	58
Seznam použitých zkratk.....	59
Seznam použitých zdrojů.....	60

Úvod

Tématem diplomové práce je: Výkon trestu odnětí svobody a programy zacházení s odsouzenými v české a zahraniční právní úpravě. Jelikož je téma trestu odnětí svobody a jeho následný výkon obsáhlé, zaměřuje se pouze na výkon trestu ve věznici. Z programů zacházení se věnuje aktivitám pracovním a vzdělávacím, jelikož jsou považovány za ty nejpodstatnější.

Trest odnětí svobody je soudy stále často využíváný, i když je v posledních letech kladen důraz na užívání alternativních trestů. Vhodnou náhradní sankcí místo výkonu trestu ve věznici je výkon trestu v domácím prostředí, tedy s využitím náramků. Jeho větší zapojení, spolu s obecně prospěšnými pracemi, by jistě pomohly ulevit přeplněným věznicím. Na druhou stranu je míra recidivy vysoká a vzhledem k nutné ochraně společnosti, je trest odnětí svobody stále významným prvkem.

Téma je zvoleno z důvodu praxe autorky vykonané na odboru vězeňství na Ministerstvu spravedlnosti. Zde měla možnost podílet se na posouzení plnění Koncepce vězeňství, zúčastnila se kontrol a vyřizovala dotazy odsouzených. Po praxi se přesunula na odbor mezinárodní, kde je výkon trestu řešen minimálně, ovšem téma ji i tak zůstalo blízké. Bohužel kvůli personálním změnám a přeorganizování odborových struktur byl odbor vězeňství, co do personálního složení, značně oslaben a kontroly má nyní v gesci primárně Generální ředitelství Vězeňské služby.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol, které se následně dělí na další podkapitoly. První kapitola se zabývá výkonem trestu odnětí svobody, tedy vymezením tohoto pojmu a právní úpravy. Další část je věnována jednotlivým typům vězeňských zařízení, podmínky zařazení a srovnání s předcházející právní úpravou. Velká část je věnována popisu práv a povinností osob ve výkonu trestu a na závěr krátce o jednotlivých skupinách potřebujících odlišný přístup.

Následující kapitola se již týká programů zacházení, v jejím úvodu je vymezena právní úprava a jejich členění na jednotlivé aktivity. Následně jsou vymezeny náležitosti Komplexní zprávy zpracované v nástupním oddělení a uvedeny nejužívanější programy zacházení. První z podkapitol se týká aktivity pracovní pojednávající o jednotlivých formách zaměstnávání, pracovních podmínkách odsouzených a pracovních odměnách. Jako poslední je uvedena

tabulka vytvořená z dat dostupných ve Statistických ročenkách. Je v ní sledován nárůst či pokles zaměstnaných odsouzených v jednotlivých úsecích v návaznosti na zvyšující se odměnou za práci. Druhá z podkapitol je zaměřena na možnosti vzdělání, absolvování kursů a popis odloučených pracovišť škol.

Závěrečná část druhé kapitoly měla obsahovat popis jednotlivých zařízení, spolu s plněním programů zacházení v praxi, založený na návštěvách autorky. Ovšem díky výše popsáným změnám a také vyhlášení karantény se stal úkol velice obtížným a byl umožněn vstup pouze do dvou věznic – v Jiřicích a v Plzni. Třetí kapitola se zaměřuje na komparaci s vybranými evropskými právními úpravami - tedy s Německem a Skandinávskými státy. Poslední kapitola navazuje na předcházející a jsou v ní navrhnuty náměty de lege ferenda.

Cílem je ucelené shrnutí právní úpravy výkonu trestu se zaměřením na programy zacházení vykonávané ve věznicích. Práce je doplněna informacemi získanými při návštěvách věznic.

V diplomové práci jsou využívány právní předpisy včetně komentářů, odborná literatura a články týkající se tohoto tématu.

1. Výkon trestu odnětí svobody

1.1 Trest odnětí svobody

Právní základ v Ústavě České republiky (dále jen Ústava) a Listině základních práv a svobod (dále jen Listina) je zcela nezbytný, jelikož uložení trestu představuje vážný zásah do základních lidských práv a svobod. Ten je nadále konkretizován zejména v zákonech, ale i dalších právních předpisech. Obecnou podstatu tvoří článek (dále jen čl.) 2 odstavec (dále jen odst.) 4 Ústavy ve spojení s čl. 2 odst. 3 Listiny, dle kterých může každý občan (resp. každý) činit vše, co není zákonem zakázáno, a zároveň nemůže být nikdo nucen činit něco, co zákon neukládá.¹ K tomu je v Ústavě dodáno, že základní lidská práva jsou pod ochranou soudní moci, včetně oprávnění každého domáhat se ho u nezávislého

a nestranného soudu podle Listiny.² Povinnosti mohou být ukládány pouze na základě zákona a v jeho mezích.³ Významný je taktéž čl. 10 Ústavy týkající se vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas, Česká republika je jimi vázána a jsou součástí právního řádu. Pokud mezinárodní smlouva stanoví něco odlišného od zákona, použije se smlouva.⁴

Základ je zkonkretizován dále v čl. 7 až čl. 9 a čl. 39 Listiny. První se týká zacházení během výkonu trestu a to konkrétně, že nikdo nesmí být podroben nelidskému a krutému zacházení, případně podroben mučení. Významný je taktéž čl. 9 zakazující nucené práce s výjimkou činnosti ukládané ve výkonu trestu na základě zákona. Čl. 8 je zaručeno zbavení osobní svobody pouze z důvodů a způsobem stanoveným zákonem a k tomu čl. 39 dodává základní zásadu týkající se uložení trestu, tedy *nullum crime sine lege* a *nula poena sine lege*.⁵

1.1.1 Pojem

¹ čl. 2 odst. 4 Ústavy ve spojení s čl. 2 odst. 3 Listiny

² čl. 4 Ústavy ve spojení s čl. 36 Listiny

³ čl. 4 Listiny

⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*, 84 s.

⁵ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Dostupné z databáze ASPI

Oproti předcházející právní úpravě je pojem v trestním zákoníku (dále jen TZ) definován. Podle § 52 odst. 2 TZ se jím rozumí, pokud není stanoveno jinak, nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody (dále jen TOS) s dohledem v prvním subsystému a ve druhém výjimečný trest.⁶ U první skupiny může soud za spáchané trestné činy uložit:

- a) odnětí svobody,*
- b) domácí vězení*
- c) obecně prospěšné práce*
- d) propadnutí majetku*
- e) peněžitý trest*
- f) propadnutí věci*
- g) zákaz činnosti*
- h) zákaz pobytu*
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce*
- j) ztráta čestných titulů nebo vyznamenání*
- k) ztráta vojenské hodnosti*
- l) vyhoštění.”⁷*

V některých případech bývá také rozlišován na primární a sekundární. Primární, tedy nepodmíněný trest na základě rozsudku a sekundární pro případ nevykonání jiného druhu trestu.⁸ Speciální úprava uvedená podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSVM) je uvedena v následující kapitole.

Systém trestů je tvořen dvěma podsystémy, to znamená typ obecný a zvláštní, tedy výjimečný trest. Nepodmíněný trest lze popsat jako trest nejpřísnější, univerzální a v některých případech nezastupitelný. Nejpřísnější je, protože tvoří nejzávažnější zásah do lidských práv a svobod a není možné využít jiného způsobu. Dochází nejen ke zbavení osobní svobody jedince, který je povinen dodržovat režim výkonu trestu a podrobit se omezení výkonu dalších práv jako je například zachování listovního tajemství. Univerzální znamená zahrnutí

do každé skutkové podstaty zvláštní části TZ. Z toho plyne, že je možné jej uložit

⁶ § 52 odst. 2,3 TZ

⁷ § 52 odst. 1 TZ

⁸ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Dostupné z databáze ASPI

kterémukoliv dospělému pachateli za každý trestný čin (dále jen TČ). Uložení trestu musí být v souladu s § 53, tedy že pokud je za některý TČ stanoveno několik trestů, je možné je uložit samostatně, nebo více vedle sebe. Zde platí několik výjimek a to, že není možné uložit TOS spolu s domácím vězením a obecně prospěšnými pracemi a dále i zákaz pobytu spolu s vyhoštěním a peněžitý trest s propadnutím majetku. Samostatně lze uložit, i když TZ za některý TČ nestanoví, domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění a zákaz pobytu.⁹ Při ukládání trestu se zohlední jak povaha a závažnost spáchaného TČ a povaha pachatele, tak i právem chráněný zájem osob poškozených TČ. Tedy aby TOS negativně neovlivnil schopnost odsouzeného hradit způsobenou škodu.¹⁰

Funkce regulativní je nejzákladnější funkcí a vychází ze stanovení podmínek trestní odpovědnosti a ukládání trestů pachatelům v retrospektivním charakteru. Z toho se dále odvíjí funkce ochranná, jako převažující v trestním právu, jehož normy tak působí jako krajní prostředek (ultima ratio) před nejvážnějšími činy osob k ochraně společnosti, kvalifikované jako TČ. Ústavní soud se k tomuto vyjádřil v II. ÚS 2017/17, kde zdůraznil, že kromě přitěžujících okolností se nesmí soudy opomenout i polehčující (zde v nejlepším zájmu syna).¹¹

Dalšími funkcemi jsou preventivní a represivní. Funkce preventivní rozlišujeme na individuální, směřující vůči konkrétnímu pachateli, a generální, působící na potenciální pachatele. Poslední funkcí je represivní, která se snaží zabránit v páchání dalších TČ pachatelů pomocí individuální převýchovy pachatele TČ. TOS je tedy jeden z nástrojů k docílení realizace ochrany trestního práva.¹²

1.1.2. Právní úprava

Primárním účelem nepodmíněného TOS je primárně snížení recidivy kriminálního chování odsouzených a také snaha o vedení soběstačného života po jejich propuštění. Je kladen důraz na chování v souladu se zákonem, zabránění v dalších TČ a také ochrana společnosti před pachateli TČ. Předmět úpravy

⁹ § 53 TZ

¹⁰ § 38 TZ

¹¹ Nález Ústavního soudu II. ÚS 2017/17 ze dne 7. 8. 2017 dostupný na [https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2017/II. US 2027_17_an.pdf](https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2017/II._US_2027_17_an.pdf)

¹² KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*, 85 s.

se vztahuje nejen na TOS ve věznicích, ale i ve zvláštních odděleních vazebních věznic nikoli jen dle TZ, ale i ZSVM.¹³ “Věznice jsou organizačními jednotkami vězeňské služby. Zřizuje, popř. zrušuje je ministr spravedlnosti. V jejich čele stojí ředitel, kterého jmenuje či odvolává generální ředitel Vězeňské služby...”¹⁴ Ředitelé věznic a vazebních věznic činí právní úkony za Vězeňskou službu (dále jen VS) na základě své zákonné kompetence a pravomoci. Správa věznice náleží do gesce VS podle zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci.¹⁵

Trest je vykonáván obvykle přímo ve věznici, ve výjimečných případech ve zdravotnických zařízeních mimo objekt. Co se týká mladistvých odsouzených, ti vykonávají opatření ve specializovaných odděleních a je jim věnována kapitola 1.4.1.

1.2 Vězeňská zařízení

Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

Věznice se člení do dvou typů, podle vnějšího strážení a zajištění bezpečnosti, na věznici s ostrahou a na věznici se zvýšenou ostrahou. V lednu 2017 byl přijat zákon č. 58/2017 Sb. s účinností od 1. října 2017, kterým došlo ke

¹³“ Mladistvým se pro účely tohoto zákona rozumí osoba, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. “ zákon o Výkonu trestu odnětí svobody § 1 odst.

¹⁴ KALVODOVÁ, V: Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář. § 14

¹⁵ KALVODOVÁ, V: Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.

§ 5 odst. 1

změně TZ a zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Do novelizace byly dle § 56 věznice členěny na čtyři typy a to s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. §56 odst. 2 uváděl, podle jakých kritérií soud zpravidla zařadí odsouzeného

do příslušného typu věznice.

Do věznice s dohledem se zařazovali pachatelé s trestem uloženým za přečin spáchaný z nedbalosti, kteří doposud nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný TČ.

V tomto typu se mohli pohybovat bez omezení. Ve svém volném čase, tedy mimo pracovní dobu, užívali vlastní oděv dle svého uvážení. Obvykle pracovali mimo věznici a dohled nad jejich pracovní činností konal vychovatel. Byl jim také umožněn volný pohyb mimo věznici, či účast na kulturně výchovných a sportovních událostech. Na základě povolení ředitele věznice bylo odsouzeným dovoleno vycestovat mimo věznici za účelem návštěvy ve zdravotnickém zařízení, případně v doprovodu zaměstnancem VS, obvykle vychovatelem. K volnému pohybu mimo tento typ věznice sloužily propustky, ve kterých bylo uvedeno povolené území a doba, po kterou se zde mohli pohybovat. Návštěvy obvykle probíhaly bez dohledu zaměstnanců, jednou za dva týdny mohla být povolena návštěva spojená s dočasným opuštěním věznice a to nejdéle na 24 hodin.

Do věznice s dozorem se zařazovali ti, kteří již ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) pro úmyslný TČ byli, případně jim byl uložen trest za úmyslný TČ se sazbou nepřevyšující 3 roky. Volný pohyb po věznici byl omezený a týkal se zejména práce pro věznici, jinak probíhal organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Odsouzení pracující mimo areál věznice, měli taktéž umožněný volný pohyb, ovšem alespoň jedenkrát za hodinu proběhla jejich kontrola. Obdobně, jako u věznice s dohledem, byla možnost návštěvy zdravotnických zařízení a to buď s nebo bez doprovodu zaměstnance Vězeňské služby (dále jen VS). Návštěvy spojené s dočasným opuštěním věznice byly umožněny jednou za měsíc stejným postupem jako v prvním případě.

Věznice třetího typu byla pro pachatele odsouzené za úmyslný TČ, kteří nesplňovali podmínky pro zařazení do věznic prvních dvou typů. Volný pohyb se povoluje pouze při vykonávání práce pro věznici, nebo odsouzení pracovali na střežených pracovištích mimo věznici. Ve výjimečných případech byla možnost práce na nestřeženém pracovišti, ovšem s kontrolou alespoň jedenkrát za 45

minut. Návštěvy probíhaly pod dozorem zaměstnance VS a dočasné opuštění věznice bylo možné jednou za dva měsíce.

Věznice se zvýšenou ostrahou je pro pachatele, jimž byl uložen výjimečný trest, TOS spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, za zvlášť závažný zločin s výměrou nejméně 8 let, nebo pro pachatele odsouzené za úmyslný TČ, kteří navíc uprchli v posledních pěti letech z vazby nebo výkonu trestu. 16

Zde volný pohyb není umožněn ani při plnění pracovních úkonů. Odsouzení pracují pouze uvnitř věznice nebo i přímo v celách. Nad jejich činností je zaměstnancem VS vykonáván dohled nejméně jedenkrát za 30 minut. Návštěvy probíhají pod dohledem.¹⁷

Jednotlivé typy věznic se dále liší zajištěním vnější bezpečnosti v místech výkonu trestu. Ve věznicích s dohledem a dozorem nebyly využívány speciální technické prostředky ani ozbrojené stráže. Oproti tomu ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou jsou již speciální prostředky v podobě ozbrojených strážů.¹⁸

Dle § 56 odst. 4 TZ je způsob výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) v jednotlivých věznicích regulován jiným právním předpisem, to znamená zákonem č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen ZVTOS). Konkrétně se týká § 9, kde o zařazení do příslušného typu rozhoduje soud ve výroku.¹⁹ Zařazení do typu věznice se vyslovuje při vyhlášení rozsudku na závěr soudního jednání a je součástí výroku o trestu u odsuzujícího rozhodnutí a může tak konat pouze soud.²⁰ Následující odst. § 56 ustanovuje možnost zařazení pachatele do jiného typu věznice dle závažnosti TČ s výjimkou trestu odnětí svobody na doživotí. V tomto případě musí být pachatel umístěn vždy do věznice se zvýšenou ostrahou. Novelizací č. 58/2017 Sb. došlo ke změně odst. 2 příslušného paragrafu a to v podobě diferenciaci věznic pouze do dvou typů – věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou, právní úprava zůstala v paragrafu totožném. Pravidla zařazení jsou nově upravena pouze u druhého typu (se zvýšenou ostrahou), a to pokud byl pachateli uložen výjimečný trest, TOS za čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo mu byl za zvlášť

¹⁶ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

¹⁷ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, 23- 24 s.

¹⁸ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, 25 s.

¹⁹ § 9 ZVTOS

²⁰ Ústava čl. 90 ve srovnání s Listinou čl. 40

závažný zločin uložen trest ve výměře alespoň osmi let. Poslední možností je odsouzení za úmyslný TČ s pokusem o úprk z vazby, případně výkonu trestu, nebo zabezpečovací detence v posledních pěti letech.²¹

Novelizace také postihla ZVTOS. Přidaný § 12a se týká vnitřního členění věznic s ostrahou. Dělí se na oddělení s nízkým stupněm, se středním stupněm a s vysokým stupněm zabezpečení.²²

Do oddělení s nízkým stupněm zabezpečení je umístěn odsouzený s minimálním vnitřním a vnějším rizikem. To znamená rozsah trestu odnětí svobody do tří let za nedbalostní TČ, případně do 1 roku za úmyslný TČ a odsouzený nebyl ve VTOS (k tomu se navíc váže podmínka, že se nesmí jednat o TČ spáchané například pod vlivem návykové látky, zahrnující násilí či pohrůžku násilí nebo nakládání s omamnými látkami). Střední stupeň zabezpečení se týká osob odsouzených za nedbalostní TČ se sazbou převyšující tři roky. Zařazení

do skupiny s nejvyšším vnitřním a vnějším rizikem se týká ostatních TČ.²³

Vyhodnocení je v gesci odborné komise a rozhodujícím faktorem je míra vnějšího a vnitřního rizika. Tedy jde o rizika pro společnost na straně jedné a ohrožení bezpečnosti při výkonu trestu se zapojením individualizace dle charakteristiky odsouzeného na straně druhé. Komise je složena z vedoucího oddělení pro VTOS nebo výkonu vazby, psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka, vychovatele a dalších zaměstnanců VS. O umístění následně rozhodne ředitel věznice s přihlédnutím ke stanovisku komise.²⁴ Proti tomuto rozhodnutí může odsouzený podat návrh na umístění do oddělení s nižším stupněm zabezpečení. Je nutné dodržet lhůtu tří dnů ode dne doručení a týká se pouze odsouzených ze stupně zabezpečení b) nebo c).²⁵ Důvodová zpráva uvádí za cíl novely posouzení osobnostních faktorů a trestné činnosti odsouzeného z penitenciárního hlediska.²⁶

²¹ TZ s účinností od 1. října 2017

²² § 12a ZVTOS

²³ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR, ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, č. 345/1999 Sb. (dále jen ŘVTOS) § 6a

²⁴ § 12b odst. 1,2 ZVTOS

²⁵ 12b odst. 3 ZVTOS

²⁶ důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Věznice s ostrahou se člení na oddělení podle stupně zabezpečení, a to na s nízkým zabezpečením, se středním stupněm zabezpečení a s vysokým stupněm zabezpečení.²⁷ Určujícím kritériem je míra vnějšího a vnitřního rizika. Vnější vyjadřuje stupeň nebezpečnosti odsouzeného pro společnost, vnitřní ohrožení bezpečnosti s ohledem na průběh předcházejících výkonů trestů, ochranných opatření a samotná povaha trestné činnosti.

1.3. Výkon trestu

1.3.1 Umíst'ování odsouzených

Odsouzení jsou přijímáni na základě doporučení odborné komise, jejíž složení je již dříve zmíněno. Po přijetí se seznamují nejen s prostředím, ale i samotným zákonem a dalšími předpisy týkající se VTOS. Poté je odsouzený vyzván odbornými zaměstnanci k projednání náplně programu zacházení.²⁸ Oddělují se vždy odsouzení muži od žen a zpravidla odsouzení s infekčním onemocněním. Obvykle se také oddělí mladiství, recidivisté, trvale pracovní nezařaditelní, s duševní poruchou, případně velmi nebezpeční²⁹ a v posledním případě s uloženým ochranným léčením.³⁰ U mladistvých je oddělení důležité z důvodu věkových specifik a možného negativního ovlivnění ze strany odsouzených dospělého věku, nejedná se ovšem o výsadní podmínku. Obecně VTOS do nepřekročených devatenácti let probíhá ve zvláštních odděleních pro mladistvé, je zde i možnost ředitele věznice přeradit mladistvého s dovršenou

²⁷ § 12a ZVTOS

²⁸ § 8 ŘVTOS

²⁹ Definice se nachází v § 72a (1) zákona o trestu odnětí svobody: *“Velmi nebezpečným odsouzeným je odsouzený: k výjimečnému trestu, je vedeno proti němu trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin spáchaný během výkonu vazby nebo výkonu trestu, v posledních pěti letech se pokusil uprchnout nebo uprchl z výkonu vazby nebo trestu, lze předpokládat ohrožení bezpečnosti jiných osob. “*

³⁰ § 7 ZVTOS

věkovou hranicí do věznice pro ostatní odsouzené.³¹ Trvale pracovně nezařaditelní jsou odsouzení starší 65 let, kteří zároveň nepožádali o zařazení do práce, případně ti, kteří byli uznáni invalidními ve třetím stupni nebo není možné jejich zapojení z důvodu zdravotního stavu.³² TOS probíhá taktéž ve specializovaných odděleních a to vzhledem k odlišnému režimu dne, který je přizpůsoben jejich věku

a zdravotním možností.³³ V dalších případech je to žádoucí zejména z důvodu bezpečnosti různých kategorií odsouzených. Diferenciací odsouzených nedochází k takovému ovlivňování různými skupinami navzájem, a dochází tím ke snažšímu výkonu trestu odnětí svobody spolu s účinnějším plněním programů zacházení.

TZ³⁴ umožňuje soudci zařadit pachatele do jiného typu, než je předpoklad. Díky tomu má soud možnost individuálního posouzení dle závažnosti spáchaného TČ a povahy narušení pachatele. V jiném typu věznice je předpoklad lepšího působení na odsouzeného, aby vedl po propuštění řádný život.

Přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice během VTOS je vhodné, pokud mu pomůže k perspektivnějšímu dosažení účelu výkonu trestu. Jedná se o velice významný motivační prvek při chování odsouzených. Jednotlivé typy věznice se liší například frekvencí kontrol nebo možnostmi volného pohybu.³⁵ Návrh podává ředitel věznice spolu s vyhodnocením o průběhu TOS a s plněním programu zacházení soudu.³⁶ Soud rozhoduje podle kritérií uvedených v § 57 TZ, rozhodujícím faktorem je zejména chování a plnění povinností.³⁷ Stávající typ věznice od předcházející se může lišit o jeden stupeň. Nemusí se jednat o přeřazení do mírnějšího typu, do přísnějšího režimu je rozhodnuto při opakovaném a závažném porušování kázně nebo odsouzení za TČ spáchaný během výkonu trestu.³⁸ Zároveň není možné z věznice se zvýšenou ostrahou přeřadit

³¹ § 68 odst. 3 ZVTOS

³² § 79 odst. 1 ZVTOS

³³ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 72

³⁴ § 56 odst. 3 TZ

³⁵ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 10

³⁶ § 57 TZ

³⁷ tamtéž

³⁸ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 10

odsouzeného s TOS na doživotí, který ještě neabsolvoval alespoň deset let trestu.³⁹

O přeřazení může požadovat i sám odsouzený dle stejného postupu.⁴⁰ O jeho návrhu, pokud vykonal alespoň jednu čtvrtinu uloženého trestu (a je to více než šest měsíců), u trestu doživotí je podmínkou minimálně deset let výkonu trestu, ve věznicí se zvýšenou ostrahou, rozhoduje taktéž soud.⁴¹ Trestní řád (dále jen TR) ve stejné záležitosti vypovídá o žádosti odsouzeného.⁴² Jedná se ovšem o stejné podání a na formální označení není brán zřetel.

Přemístění na dobu přechodnou do jiného objektu je například možné na základě žádosti policejního orgánu (se schválením ředitele krajského ředitelství, případně odboru), příkazem státního zástupce nebo návrhu lékaře. Naopak k přesunu na zbytek trvání TOS, pro zabezpečení VTOS, je potřebné rozhodnutí Generálního ředitelství VS. Alternativou po oboustranném odsouhlasení je dohoda ředitelů obou věznic.⁴³

1.3.2. Nástup do věznice

Vzniká na základě pravomocného rozhodnutí, dle kterého má odsouzený vykonat nepodmíněný TOS. Pokud už je odsouzený ve výkonu trestu pro jiný TČ, je zasláno příslušné věznicí předsedou senátu oznámení o takové skutečnosti. V případě vazby dochází k jeho převodu do výkonu trestu. Odsouzený nacházející se na svobodě nastupuje do VTOS na základě výzvy předsedy senátu (případně samosoudce), který rozhodoval ve věci v prvním stupni. Pokud justičními činiteli nejsou shledány příčiny pro okamžité nařízení výkonu, je možné odsouzenému poskytnout přiměřenou lhůtu pro zajištění nezbytných záležitostí. Tato lhůta nesmí být delší než jeden měsíc a je počítána ode dne nabytí právní moci rozhodnutí. Výjimečně ji lze i odložit. Pokud se, i po opakovaných pokusech, nepodaří výzvu soudem doručit, nařídí předseda senátu dodání odsouzeného do VTOS. Odsouzenému musí být výzva řádně doručena, k tomuto se v nálezu III.

³⁹ § 57 odst. 4 TZ

⁴⁰ § 12 ZVTOS ve srovnání s § 57 odst. 5 tz

⁴¹ § 12 ŘVTOS

⁴² § 324 TR

⁴³ § 9, § 10 ŘVTOS

ÚS 2944/16 vyjádřil i Ústavní soud dne 31. 1. 2017 *“Vydáním příkazu k dodání stěžovatele*

*do výkonu trestu odnětí svobody bez toho, aby mu předtím byla řádně doručena výzva k dobrovolnému nástupu do výkonu tohoto trestu, jakož i na tento příkaz navazujícím zadržením stěžovatele a jeho faktickým dodáním do výkonu trestu odnětí svobody bylo porušeno jeho právo na zbavení osobní svobody jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem garantované čl. 8 odst. 2 větou první Listiny a čl. 5 odst. 1 Úmluvy.”*⁴⁴ Toto nařízení je prováděno orgánem Policie České republiky, a pokud se ani orgánu Policie nezdaří v přiměřené době dodat odsouzeného do VTOS, informuje o této skutečnosti soud. Soud poté přistoupí k dalším opatřením, například zjišťuje, zda se odsouzený nenachází v cizině za účelem vyhnutí se výkonu trestu. Pokud se toto zjistí, vydá Evropský zatýkáací rozkaz, dle něhož je možné zatčení odsouzeného v místě pobytu a jeho dodání do České republiky.⁴⁵

Ve výzvě je, kromě nejzazšího data nástupu, určena i věznice, do které nastoupí. Obvykle se jedná o místo nedaleko trvalého bydliště. Do výkonu trestu má povinnost nastoupit v době mezi 8. až 16. hodinou. Po uplynutí tohoto časového rozmezí věznice určí jako nástupní den ten následující. Nařízení je spolu s pravomocným rozsudkem zasláno předsedou senátu i určené věznicí.

Vyhýbání se nástupu do VTOS je kvalifikováno TZ jako TČ dle § 337 odst.1. TČ se dopustí ten, *“Kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že bez závažného důvodu nenastoupí na výzvu soudu trest odnětí svobody nebo se jiným způsobem neoprávněně brání nástupu výkonu tohoto trestu, ...dopustí se závažného jednání, aby zmařil výkon nebo účel trestu...”*⁴⁶ Paragraf definuje jako maření nebo ztěžování výkonu rozhodnutí soudu, nebo jiného orgánu například i vykonávání činnosti přes zákaz rozhodnutí, zdržování se na území České republiky po uložení trestu vyhoštění, nebo navštěvování sportovních, kulturních či jiných společenských akcí i přes trest zákazu vstupu. Trestné je i uprchnutí z vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody.⁴⁷ Pro zajímavost v případě vydání odsouzeného k VTOS je nezbytná

⁴⁴ Nález Ústavního soudu III. ÚS 2944/16 ze dne 31. 1. 2017 dostupný na http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-2944-16_1

⁴⁴ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011, 27 s.

⁴⁶ § 337 odst. 1 písm. f), g) TZ

⁴⁷ § 337 TZ

oboustranná trestnost, ovšem v mnoha evropských zemích není nastoupení do vězení bráno jako TČ.⁴⁸

V den nástupu musí mít odsouzený u sebe doklad totožnosti, průkaz pojištěnce, zprávu o zdravotním stavu a zdravotní pomůcky, pokud nějaké potřebuje. Dokladem totožnosti je občanský průkaz nebo jiný průkaz totožnosti s fotografií. Pokud u sebe odsouzený doklad totožnosti nemá, lze ho přijmout pouze ve výjimečných případech, jako je například ověření policejním orgánem. Případné potřebné léky jsou zajištěny zdravotnickým zařízením, což znamená, že přinesené zvenku jsou odsouzenému odebrány a uloženy ve skladu. Dále je odsouzeným doporučeno vzít si s sebou pravomocné rozhodnutí o uložení trestu například pro eventuální ústavní stížnost, dovolání nebo podnět ministru/ministryni spravedlnosti k podání stížnosti pro porušení zákona.⁴⁹

Další položkou, kterou by odsouzený měl mít s sebou, jsou hygienické potřeby, pokud je nevlastní, jsou mu dodány věznicí. Spolu s nimi může mít omezené množství vlastního spodního prádla, ponožek a sportovní oděv s obuví. Veškeré potřeby se musí vejít do přidělené skříňky. V případě plánovaného propuštění či přemístění do jiné věznice má odsouzený možnost ponechat si zimní nebo naopak letní oděv v úschově.⁵⁰ O rozhodnutí ponechání si jiných věcí než je výše uvedeno, má v gesci ředitel věznice.

Při přijetí do VTOS je odsouzený seznámen se svými právy a povinnostmi dle ZVTOS, řádu výkonu trestu a vnitřního řádu (dále jen VŘ) příslušné věznice.⁵¹ Dále je provedena osobní prohlídka a nutná hygienická opatření. Věznice neprodleně informuje o nástupu odsouzeného prvostupňový soud, územní odbor Krajského ředitelství Policie ČR a GŘ VS.⁵² Nově přijatí odsouzení jsou umístěni v nástupním oddělení, kterému se věnuje pozdější kapitola.

1.3.3. Odklad nástupu do výkonu trestu

⁴⁸ je tomu například v sousedním Rakousku, dále například v Itálii a Lichtenštejnsku, které sehrálo klíčovou roli v případě vydání odsouzeného roku 2017, k tomu viz. https://www.impuls.cz/regiony/zlinsky-kraj/roman-vaskuj-viden-evropsky-zatykac-podnikatel.A171013_052008_imp-zlinsky_kov/tisk

⁴⁹ § 4 ŘVTOS

⁵⁰ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011, 28 s., 29 s.

⁵¹ k tomu více kap. 1.4.1

⁵² § 5 ŘVTOS

Odložení nástupu do VTOS je možné pouze ze závažných důvodů, primárně zdravotních. Stane se tak v případech hospitalizace v lůžkovém zařízení, případně ohrožení zdravotního stavu na základě zdravotních zpráv. Obvykle je také předsedou vyžádané stanovisko lékařské komise GŘ vězeňské služby ČR. Předseda senátu může žádost o odklad zamítnout.⁵³ Pokud již proběhl proces nástupu

do věznice, protože v nejzazší termín nástupu nebylo známé rozhodnutí o návrhu, bude nyní rozhodovat okresní soud v jehož obvodu se věznice nachází. Proti rozhodnutí soudu má odsouzený i státní zástupce oprávnění podat stížnost, jenž má odkladný účinek. Nástup⁵⁴ byl vždy odložen těhotným a matkám novorozeného dítěte do věku jednoho roku.⁵⁵ Případná novela tohoto ustanovení se začala řešit před necelým rokem a více se k tomuto váže kapitola 1.5.2. Panuje-li obava, že by v době přerušení VTOS mohla odsouzená páchat další trestnou činnost, ovšem musí se nejdříve vyřešit, co s narozenými, nebo malými dětmi ve vězení. Taktéž o kolik se VS zvýší náklady spojené s poskytnutím potřebné péče.⁵⁶ Výkon trestu, nepřevyšující jeden rok, lze odložit až o tři měsíce nejen ze zdravotních důvodů. Rozhoduje předseda senátu a ve výjimečných situacích má v gesci povolit ještě jeden odklad navíc, tedy na šest měsíců od nabytí právní moci rozhodnutí.⁵⁷

Odklad je taktéž možný díky rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání podaný prostřednictvím advokáta.⁵⁸ Obdobně může, z důvodu porušení zákona, odklad nařídit i ministr spravedlnosti.

Speciální úpravě podléhá odklad nástupu u mladistvých, ti mají možnost odkladu na dobu potřebnou⁵⁹ k dokončení vzdělání, případně přípravy pro budoucí povolání a to pouze u trestu nepřevyšující jeden rok. Pokud při odkladu mladistvý nespáchal žádné další provinění nebo TČ a úspěšně tento čas využil

⁵³ stane se tak, pokud nejsou shledány dostatečné důvody k odkladu a odsouzený je vyzván k nástupu do výkonu trestu v určené době

⁵⁴ toto se týká i v případě přerušení trestu, k tomu viz, § 37 odst. ZVTOS

⁵⁵ § 325 odst. 1 TR

⁵⁶ https://www.lidovky.cz/domov/vlada-asi-odmitne-zrusit-automaticke-preruseni-trestu-pro-tehotne.A190728_120030_in_domov_ele

⁵⁷ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, 31 s.

⁵⁸ k tomu více § 240 a násl. Občanského soudního řádu

⁵⁹ dle § 77 ZSMV nesmí doba odkladu přesáhnout dva roky

k dokončení vzdělání či přípravě, může soud pro mládež individuálně upustit od potrestání.⁶⁰

1.4. Průběh výkonu trestu

1.4.1. Vnitřní řád věznice

Se souhlasem GR VS stanoví její ředitel pro každou věznici VŘ, ve kterém se stanoví denní rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a další otázky běžného fungování odsouzených ve věznici.⁶¹ Jedná se o interní normativní směrnici významnou pro každodenní fungování věznice, obsažený rozvrh představuje rozvržení dne ve věznici. Je v něm zahrnuta činnost pravidelná a opakující se (budíček, osobní hygiena, úklid, sčítací prověrky, výdej stravy, vycházka, večerka), pracovní činnost, volitelné aktivity podle programu zacházení, osobní volno, celoústavní sportovní nebo kulturní akce. Navíc obsahuje výpůjční dobu knihovny, doby konání bohoslužeb, prodejní dobu vězeňské prodejny a její minimální sortiment zboží. Řád vymezuje i druh a obsah činností, které jsou povinné nebo dobrovolné.⁶² Povinnost podrobit se VŘ stanovuje § 40 ZVTOS.

VŘ jednotlivých věznic jsou obdobné a liší se jen drobnými niancemi. Řád je v tištěné podobě na každém oddělení věznice, vězeňské knihovně, návštěvní místnosti, nebo čekárně pro návštěvníky a v elektronické podobě na internetových stránkách každé věznice. V úvodu je definováno o jaký typ věznice se jedná, jaké specializované oddíly se v ní nachází a její přesná adresa. Následující články se týkají přemístování, eskort k soudnímu řízení případně do zdravotnického zařízení a propouštění z výkonu trestu. Dále články týkající se zabezpečení každodenního chodu věznice, jako je vybavení cel a ložnic včetně skříněk, ubytování, stravování, zdravotní péče, ordinace odborných lékařů, pravidla korespondence a užívání telefonu, přijímání balíčků, návštěvy, duchovní služby, nákup potravin a podíl odsouzených na organizaci života ve věznici. Poté je vymezena denní činnost odsouzených, jejich programy zacházení, organizovaná činnost a s tím související vnitřní diferenciací včetně motivačních nástrojů. Část

⁶⁰ § 77 odst. 2 ZSMV

⁶¹ § 14 ZVTOS

⁶² KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.*

druhá definuje nástupní oddíl, výstupní oddíl a uzavřený oddíl. Třetí část se týká výkonu trestu jednotlivých kategorií odsouzených, tedy mladistvých a žen. Na závěr jsou fakultativně zařazeny přílohy s časovým rozvrhem dne pro odsouzené - nezaměstnané, pracovníě zařazené v jednosměrném vnitřním provozu a na směny, účastníci se výuky ve Školském vzdělávacím středisku (dále jen ŠVS), rozpis vycházek, výdeje stravy, prodeje v prodejně a ordinační hodiny zdravotnického střediska.⁶³

1.4.2. Povinnosti a práva odsouzených

Práva zaručena Ústavou mohou být omezena pouze zákonem, nebo na základě zákona. Jde zejména o omezení stanovená v ZVTOS, z důvodu naplnění účelu trestu. Omezena je nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, jelikož příslušníci VS mají pravomoc užít tzv. donucovací prostředky, pokud je snaha k maření výkonu trestu. Ze stejného důvodu je omezena i svoboda pohybu, právo svobodné volby povolání a zachování listovního tajemství. Dále § 27 uvádí jako nepřislušné právo na stávkou, sdružování se ve spolcích, zakládání odborových organizací, právo podnikat, nebo provozovat jinou hospodářskou činnost a zakládání politických stran ve výkonu trestu.⁶⁴ Častá je problematika podnikání a provozování jiné hospodářské činnosti, jelikož se jedná o činnost provozovanou vlastním jménem, za účelem zisku a na vlastní účet. Pokud je tedy zprostředkovávání obchodů, nebo jiná činnost za úplatu mezi odsouzenými zjištěna pracovníky VS, následně proběhne kázeňské řízení s odsouzeným.⁶⁵

I přes zákaz podrobení k nuceným pracím dle Listiny, mají odsouzení povinnost pracovat, protože toto ustanovení se výslovně netýká osob ve výkonu trestu.⁶⁶ Výjimka je udělena dočasně lékařem uznaným práce neschopných, zdravotně práce nezpůsobilých a trvale pracovníě nezařaditelných. Mezi vězeňská práva, o která se odsouzení zajímají nejvíce, patří možnost telefonování, návštěv, korespondence, nákupů a přijetí peněz a balíčků.

1.4.2.1 Povinnosti odsouzených

⁶³ vnitřní řády jednotlivých věznic, například: VŘ pro odsouzené ve VTOS Věznice Plzeň ze dne 13. 1. 2020, VŘ Věznice Valdice ze dne 1. 5. 2018, VŘ Věznice Rýnovice ze dne 18. 12. 2019

⁶⁴ § 27 ZVTOS

⁶⁵ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, 45 s.

⁶⁶ Čl. 9 Listiny

Odsouzený má povinnost dodržovat VŘ věznice a plnit úkoly stanovené programem zacházení. Je jim přikázáno dodržovat stanovený pořádek a kázeň a plnit pokyny a příkazy VS. K tomu se váže i dodržování zásad slušného jednání při komunikaci s dalšími osobami. Pokynem a příkazem zaměstnanců VS jsou myšleny ty, které je VS oprávněna vydávat odsouzeným v souladu s § 3 odst. 2 a 3 ZVTOS.⁶⁷ Dále § 28 odst. 1 ZVTOS zdůrazňuje plnění programu zacházení a nepoškozování cizího majetku⁶⁸ a ohleduplné chování k věcem svěřeným⁶⁹.

Následující paragraf uvádí další povinnosti, *“odsouzený je dále povinen a) podrobit se osobní a další prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznicí a vyloučení toho, aby u sebe měl věc, kterou by narušoval účel výkonu trestu“*⁷⁰ Účelem osobní prohlídky je zajištění vnitřního pořádku a vyloučení nevhodných se předmětů, provádí se po přijetí odsouzeného do věznice⁷¹, před a po návštěvě, při přerušení VTOS, po jeho návratu, nebo při příchodu ze zaměstnání. Jde tedy o momenty, kdy existuje riziko, že by se do věznice dostaly předměty ohrožující výkon trestu.⁷² K provedení prohlídky je příslušný zaměstnanec VS stejného pohlaví, nebo lékař.⁷³ *“ ... b) umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí; pokud své osobní věci uzamyká v uzamykatelné skříňce k uložení osobních věcí, je povinen předat náhradní klíč od této skříňky ředitelem věznice pověřenému zaměstnanci Vězeňské služby”*⁷⁴ Očekávaným zásahem do základních práv a svobod je taktéž prohlídka osobních věcí. Účelem je rovněž zajištění vnitřního pořádku ve věznicí a vyloučení věcí narušující výkon trestu. Prohlídka je prováděna jak příslušníky VS, tak občanskými pracovníky.⁷⁵ *“ ...c) podrobit se preventivní vstupní, periodické, mimořádné a výstupní lékařské prohlídce v rozsahu určeném lékařem nebo zvláštním právním předpisem, včetně nezbytných diagnostických a laboratorních*

⁶⁷ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 28 odst. 1

⁶⁸ majetek věznice (např. vybavení ubytovacích prostor a společenských místností) a majetek ostatních odsouzených a zaměstnanců VS

⁶⁹ věci svěřené k uspokojení základních materiálních, kulturních potřeb (např. oděv, hygienické potřeby, knihy, společenské hry) a k plnění programu zacházení

⁷⁰ § 28 odst. 2 písmeno a) ZVTOS

⁷¹ § 4 odst. 1 ZVTOS

⁷² například zbraně, mobil, alkohol a jiné návykové látky,

⁷³ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 28 odst. 2 písmeno a)

⁷⁴ § 28 odst. 2 písmeno b) ZVTOS

⁷⁵ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 28 odst. 2 písmeno b)

vyšetření a očkování, a opatřením stanoveným orgány hygienické služby”⁷⁶ Lékařská prohlídka je prováděna pouze lékařem v přijímacím oddělení, periodická prohlídka dle zdravotního stavu odsouzeného, mimořádná prohlídka při onemocnění, nebo úrazu a výstupní prohlídka. Opatření orgánů hygienické služby je například nařízení karantény, zákaz konzumace určitého typu potravin.⁷⁷

“... d) strpět úkony, které souvisejí s jeho identifikací, a podrobit se úkonům nezbytným pro zpracování komplexní zprávy”⁷⁸ Identifikací může být snímání otisků, pořizování fotografií, měření

těla, prohlídka za účelem zjištění neobvyklých znamení. Provádí ji příslušník VS nebo lékař.⁷⁹ “... e) pokud onemocní, stane se mu úraz nebo je zraněn, tyto skutečnosti neprodleně ohlásit zaměstnanci Vězeňské služby”⁸⁰ Odsouzený má povinnost ohlásit úraz, zranění, nebo onemocnění nejen kvůli ochraně svého zdraví,

ale i ostatních odsouzených a to neprodleně. Jejich nenahlášení, nebo opoždění může výrazně zkomplikovat situaci a je zde i riziko epidemie v případě infekčního onemocnění. Aktuálně je tato povinnost velice významná a to z důvodu šíření viru, který tak postupuje velice rychle. Tato situace nastala i ve věznici Rikers Island, kde se rychle mezi sebou nakazili nejen vězni, ale i samotní zaměstnanci věznice.⁸¹ “... f) oznámit neprodleně zaměstnanci Vězeňské služby okolnosti, které mohou způsobit vážné ohrožení bezpečnosti jemu samotnému, spoluodsouzeným, zaměstnancům Vězeňské služby nebo věznici, pokud se o nich dozví nebo je zjistil”⁸²

Prevence takových situací je významná při výjimečných situacích jako je například útěk odsouzeného, šikana či vzpoura.⁸³ “...g) podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby, držení nebo zneužívání návykových látek a jedů ve věznici.”⁸⁴ Jedná se o opatření v podobě osobní prohlídky, prohlídky

⁷⁶ § 28 odst. 2 písmeno c) ZVTOS

⁷⁷ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 28 odst. 2 písmeno c)

⁷⁸ § 28 odst. 2 písmeno d) ZVTOS

⁷⁹ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 28 odst. 2 písmeno d)

⁸⁰ § 28 odst. 2 písmeno e) ZVTOS

⁸¹ https://www.lidovky.cz/svet/system-v-krizi-v-newyorskych-veznicich-je-na-38-nakazenych-koronavirem.A200323_113945_ln_zahranici_mha

⁸² § 28 odst. 2 písmeno f) ZVTOS

⁸³ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 28 odst. 2 písmeno f)

⁸⁴ § 28 odst. 2 písmeno g) ZVTOS

věcí, dechové zkoušky, nebo lékařského vyšetření včetně odběru krve.⁸⁵ Mezi další povinnosti patří dodržování nočního klidu ve stanovených hodinách, zákaz kouření na vyznačených místech, uhrazení nákladů za poskytnuté zdravotní služby.

1.4.2.2. Vybraná práva odsouzených

Rozvrh dne se řídí časovým rozpiem uvedených v každém VŘ věznice a představuje rozvržení dne ve věznici. Rozlišuje se pro jednotlivé skupiny odsouzených: tedy zaměstnané i nezaměstnané, pracující ve vnitřním provozu, ve vícesměnném provozu a jednotlivě poté na pracovní dny a dny volna. Jsou zde diferencovány jednotlivé činnosti odsouzených, časy zde uvedené jsou ovšem pouze orientační a řídí se konkrétním oddělením věznice. Stanovují se časy vymezené pro činnost opakující se a nezbytnou, tedy k zajištění provozu věznice, například prověrky početního stavu a úklidová činnost na celách i ve společných prostorech. Dále čas stanovený pro budíček, osobní hygienu, osobní volno, vycházky, večerku, plnění programů zacházení a případné zaměstnání. Osobní volno lze z volitelných možností věnovat vzdělávání, zájmovým činnostem nad rámec programů zacházení nebo odpočinku.⁸⁶

1.4.2.2.1. Ubytování

Ubytovací místnosti jsou v podobě cel nebo ložnic. O ubytování do jednotlivých ložnic rozhoduje vychovatel s přihlédnutím na zdravotní stav odsouzeného. Cely jsou vybaveny hygienickým zařízením, tedy záchodem a umyvadlem a je odděleno od ostatního prostoru cely. Tyto jednotky se na noc uzamykají. Pokud jsou ubytováni v ložnicích bez hygienického zařízení, zůstává neuzamčeno. Odsouzení jsou ubytováni v zařízeních obvykle po více lidech. Ubytovací plocha pro každého odsouzeného je stanovena minimálně 4 m², jak vyplývá ze Standardů Evropského výboru pro zabránění mučení ze dne 15.

⁸⁵ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 28 odst. 2 písmeno g)

⁸⁶ VŘ věznice spojení s KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 14 dost. 2

prosince 2015.⁸⁷ Cela nebo ložnice sloužící k ubytování pouze jedné osoby nesmí mít plochu menší než 6 m². Pokud je překročena v rámci republiky kapacita počtu odsouzených vykonávajících TOS ve věznicích a nelze dodržet 4 m² ubytovací plochy, je možno ji snížit na 3 m². Takzvané palandy je možné využít jen pokud bude mezi lůžky zachována vzdálenost 80 cm.⁸⁸

Každému je přidělena osobní uzamykatelná skříňka (označená jménem a příjmením odsouzeného) a vlastní lůžko, které musí být, mimo čas vyčleněný ke spánku, řádně ustláno. Podrobně tak stanovuje vnitřní řád, v době od budíčku do večerky je povinnost mít ustlané lůžko dle vzoru. V době vymezené k osobnímu volnu je možnost ležet na ustlaném lůžku. Vzor upravuje uspořádání prostěradla, deky, přikrývky, podhlavníku a pyžama.⁸⁹ Způsob uložení potřeb ve skříňce taktéž podléhá VŘ věznice. Místnosti jsou dále vybaveny stolem a židlemi, z kapacitních důvodů není většinou možné, aby každý odsouzený měl svou židli a místo u stolu. Ve všech prostorách věznice, tedy v ubytovací místnosti a dalších objektech mající k dispozici, jsou povinni udržovat pořádek a čistotu. Úklidové práce jsou vykonávány odsouzenými bez nároku na pracovní odměnu, jelikož jde o jejich povinnost.⁹⁰

Odsouzení mají k dispozici sociální zařízení se záchodem a umyvadlem s tekoucí vodou. Osrchování musí být umožněno teplou vodou minimálně dvakrát týdně a v dalších případech, jako je po sportovních aktivitách nebo po práci. Pokud nemá odsouzený hygienické potřeby, má možnost si je zakoupit v prodejně, pakliže na ně nemá finance, jsou mu poskytnuty. Stříhání vlasů je zajištěno bezplatně věznicí.⁹¹

1.4.2.2.2. Stravování

Strava je poskytována třikrát denně, obvykle se jedná o teplá jídla. Způsob je nastaven dle vnitřních pravidel a zvyků. O druhu dietní stravy rozhoduje ošetřující lékař. Vzhledem k omezené nabídce v jednotlivých věznicích jsou odsouzení někdy umístěni mimo okolí svého bydliště. Častým problémem je podvýživa při nástupu z důvodu závislosti na alkoholu nebo drogách. V

⁸⁷ Rada Evropy, Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT): Ubytovací plocha připadající na jednoho vězně ve vězeňských zařízeních: Standardy CPT, 15. prosince 2015, dostupné zde: <https://rm.coe.int/16808ef5b4>

⁸⁸ § 17 ŘVTOS

⁸⁹ VŘ pro odsouzené ve VTOS Věznice Plzeň ze dne 13. 1. 2020

⁹⁰ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, 50 s., 51 s.

⁹¹ PILKNEROVÁ, I: *Manuál vězně, aneb co potřebujeme vědět o životě za mřížemi*, 33 s. 34 s.

případě dostatku finančních prostředků na účtu je možnost dokoupení potravin ve vězeňské prodejně a také využití nárokových balíčků obsahující potraviny. Pokud odsouzeným není umožněno, zejména z náboženských důvodů, přijímat danou potravu, mohou si za své náklady dokupovat stravu doplňkovou. Ve Sborníku VOP je uvedeno, že neposkytnutí předepsané stravy znamená porušení čl. 9 Evropské úmluvy.⁹² Ve věznicích mírného typu zabezpečení nebo ve výstupních odděleních mají odsouzení možnost přípravy vlastní stravy. Další možností vlastního vaření je při plnění programů zacházení týkající se této aktivity⁹³. Věznice musí zajišťovat stravu v souladu s denními náklady⁹⁴ pro potraviny na osobu dle stravní normy.⁹⁵ Jídelní nádobí je stanoveno VŘ a dostává ho odsouzený při nástupu do věznice pro celou délku pobytu. Podmínky výdeje se liší napříč věznicemi, někdy je možná konzumace přímo v oddíle, jindy dochází do jídelny. Nástup k výdeji vyhláší dozorcí. Stravu si přebírá každý odsouzený na základě stravenky získané od vychovatele. Případná ztráta průkazu ke stravování musí být neprodleně nahlášena vychovateli nebo dozorcům. Stravenka náleží pouze jednomu odsouzenému a nemůže jí používat někdo jiný. Při ukončení, přemístění nebo přerušení VTOS poukaz odevzdá příslušnému zaměstnanci. Připomínky ke kvalitě a množství se nahlašují u zaměstnanců kuchyně, případně dozorců, a jsou projednávány na zasedání stravovací komise, které se může zúčastnit i vybraný zástupce odsouzených.⁹⁶

1.4.2.2.3. Vycházky

Možnost aktivního využití volného času je dáno vycházkami. Jak vyplývá z § 16 odst. 4 ZVTOS, vycházka je poskytována nejméně na hodinu denně a jejím účelem je pobyt na čerstvém vzduchu. Provádí se ve vězeňském oděvu ve vycházkových prostorách.⁹⁷ Ke sportování během vycházek používají odsouzení vlastní sportovní oděv.⁹⁸ Určený pracovník věznice může povolit

⁹² Sborník veřejného ochránce práv – Vězeňství II, 30 s.

⁹³ Zjištěno při osobní návštěvě věznice Plzeň

⁹⁴ denní náklady jsou kolem 50,- Kč na den, přírůstek je pro odsouzené pracovníčně zařazené nebo nápojový pro mladistvé

MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, 51 s. 52 s. ve spojení s ⁹⁵ PILKNEROV8, I: *Manuál vězně, aneb co potřebujeme vědět o životě za mřížemi*, 32 s. 33 s.

⁹⁶ VŘ pro odsouzené ve VTOS Věznice Plzeň ze dne 13. 1. 2020, čl. 8

⁹⁷ vymezené prostory věznice vybavené stavebně-technickým zabezpečením jako je např. plot nebo zeď

⁹⁸ VŘ pro odsouzené ve VTOS Věznice Plzeň ze dne 13. 1. 2020, čl. 4, čl. 10

procházky delší než jednu hodinu nebo více vycházek denně. Jednoodinová vycházka je umožněna i odsouzeným umístěných na uzavřených odděleních. Jedná se o jejich zákonné právo, ale netýká se to ovšem osob vykonávajících práci na otevřeném pozemku. Vycházka může být zrušena či omezena rozhodnutím ředitele věznice a to pouze ze závažného důvodu.⁹⁹ Jako kázeňskou odměnu lze využít rozšíření osobního volna právě k procházkám nebo k dalším sportovním aktivitám po dobu jednoho měsíce.¹⁰⁰

1.4.2.2.4. Návštěvy

Návštěvy umožňují odsouzeným lepší zachování rodinných vazeb, vhodnější naplnění účelu trestu a připravení se na návrat a začlenění do běžného života po vykonání TOS. Odsouzený má právo celkem na tři hodiny návštěv během jednoho kalendářního měsíce v určeném čase. Jak vyplývá z ŘVTOS jsou organizovány ve dnech pracovního volna nebo klidu. Veřejný ochránce práv doporučil VS návštěvy delší než tři hodiny v zájmu modernizace vězeňství.¹⁰¹

Podle § 61 odst. 8 ZVTOS je pro mladistvé stanoveno pět hodin během měsíce. Z výjimečných důvodů (rodinné, osobní) je možná návštěva osob blízkých častěji, je ale nutné povolení ředitele či vychovatele věznice. Nevyčerpaná doba návštěv se do následujících měsíců nepřevádí. Její trvání může být, jako forma odměny, zvýšena i na pět hodin (u mladistvých na osm hodin) měsíčně.

Vstup je umožněn pouze osobám starších patnácti let po předložení občanského průkazu. Místa pro realizaci jsou vyčleněna věznicí, návštěvy v lůžkovém oddělení jsou možné pouze se souhlasem lékaře. Po povolení ředitele je realizace možná i mimo věznici nebo v prostoru bez kontroly zaměstnanců VS. Současně je povolena pouze čtyřem osobám, včetně nezletilých dětí. Doprovod dospělé osoby je vyžadován u osob mladších 15 let. Z důvodu snazší nápravy je možná návštěva i jiných osob kromě blízkých a dokonce odsouzených navzájem¹⁰². Náklady s tímto spojené hradí rovným dílem. Takové setkání není

⁹⁹ např. špatné povětrnostní podmínky nebo mimořádná událost ve věznici

¹⁰⁰ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 16 odst. 4 ve spojení s MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného.* Praha: Leges, 2011, 54 s. 55 s., 56 s.

¹⁰¹ Sborník veřejného ochránce práv – Vězeňství II, 24 s.

¹⁰² např. z důvodu nemoci, úmrtí

počítáno

do časové měsíční dotace.¹⁰³

Ředitel věznice má oprávnění povolit dále i tzv. nadstandardní návštěvy, tedy bez kontroly. Jedná se zejména o návštěvy mezi manželi nebo družky či druha a to v rozsahu 3 až 4 hodin. Toto je důležité zejména jako motivační prvek, při řádném chování a plnění povinností. Dalším takovým motivačním prostředkem

je i povolení k opuštění věznice a strávení času v domácím prostředí k rozvoji sociálních vazeb. Podmínkou je zajištění, že nebude ohrožen či zmařen účel trestu, tedy odsouzený neuprchne, nebude páchat trestnou činnost nebo používat návykové látky. Zaměstnanci VS mají možnost, v případě porušování bezpečnosti nebo pořádku v návštěvní místnosti, ukončit návštěvu. Každá (i odmítnutá) se eviduje a před začátkem a po skončení je provedena osobní prohlídka.¹⁰⁴ Podrobnosti stanovují VŘ věznic.

O návštěvu musí být písemně zažádáno odsouzeným včetně uvedení plánovaného data, iniciály a adres osob (i nezletilých dětí) a předá ji ke schválení minimálně dva týdny před konáním. Osobní kontrakt je umožněn pouze mezi odsouzeným a dítětem, ovšem pokud dojde k podezření využívání dítěte jako prostředku k zisku nepovolených věcí, je kontakt přerušen.

1.4.2.2.5. Korespondence

Korespondence¹⁰⁵ s třetími osobami je možná na náklady odsouzených, potřebné pomůcky pro písemná sdělení mají u sebe bez omezení. Pošta se zaznamenává v evidenční kartě, minimálně tedy žádosti a stížnosti orgánům a doporučená pošta, ale obecně se eviduje i veškerá korespondence s advokátem a státními orgány. K odeslání slouží schránky, ze kterých se pošta každý den odesílá, nebo je možné předat dopis vychovateli. Je zde také umístěna speciální schránka na stížnosti, se kterou mohou manipulovat pouze oprávněné osoby. Věznice je povinna odsouzeným poskytnout pomoc při korespondenci se státními a mezinárodními institucemi a také s advokátem. Věznice mají oprávnění poštu

¹⁰³ zjištěno při osobní návštěvě věznice Plzeň

¹⁰⁴ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 19 ve spojení s Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti ČR, ze dne 21. prosince 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, č. 345/1999 Sb. § 26 - 28

¹⁰⁵ Tedy písemná sdělení s možným příložením knihy nebo časopisu. Dále i pomůcky, např. obálky, známky, pohlednice nebo psací potřeby. Roku i něco jiného, jde o balíček.

kontrolovat z důvodu zamezení páčání nebo přípravy dalšího TČ. Pokud takovou skutečnost zjistí, je předmětná korespondence předaná orgánům činným v trestním řízení a informují odsouzeného. Není tak porušeno právo na ochranu listovního tajemství zaručeného Listinou, zalepené obálky předávají pouze při korespondenci s obhájci, státními orgány nebo orgánem cizího státu. Odsouzení jsou poté vyzváni k podání vysvětlení týkající se této záležitosti. Vyčleněná nekontrolovaná podání jsou odsouzenému vydána bez zbytečných odkladů. Pokud se jedná o korespondenci v cizím jazyce, může věznice pro kontrolu užít i jiných prostředků, současně ale dodržet rychlé odeslání. Zajistí překladatele, který je vázán mlčenlivostí překládaného dokumentu. Opravný prostředek je opatřen razítkem, které slouží jako den podání. Dle § 24 odst. 8 ŘVTOS si došlou korespondenci odsouzení nechávají u sebe v uzamykatelných skříňkách nebo mu ji správa věznice uloží.¹⁰⁶

1.4.2.2.6. Telefonování

Telefonování s osobami blízkými¹⁰⁷ je umožněno po schválení seznamu (uložen v elektronickém osobním spise) obsahujícím pět telefonních čísel. Jak vyplývalo z § 18 odst. 1 ZVTOS bylo možné pouze v odůvodněných případech. Kalvodová v komentáři k tomuto zákonu dodává, že tyto situace nebyly jasně definovány. Dle jejího názoru se může jednat o narozeniny nebo úmrtí rodinných příslušníků, zhoršení zdravotního stavu některého z členů rodiny, nebo je blízkými požádán o radu. Bude se jednat o významné události, se kterými telefonický hovor odsouzenému pomůže se snadněji vyrovnat. K tomu Matoušek dodává, že toto ustanovení je obvykle zmírněno a odsouzení obvykle telefonují na schválená čísla bez předchozího povolení.¹⁰⁸ Dle aktuálního znění § 18 ZVTOS odsouzení využívají ke kontaktu speciálně určený telefon v době stanovené VŘ. Činí tak

¹⁰⁶ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 17 ve spojení s MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného.* Praha: Leges, 2011, 63-68 s.

¹⁰⁷ §22 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰⁸ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného.* Praha: Leges, 2011, 67 s.

na své výdaje přes předplacenou kartu. Kontrola hovorů probíhá stejným způsobem a z totožných důvodů jako u výše zmíněné korespondence.¹⁰⁹

1.4.2.2.7. Přijetí balíčku

Dále je odsouzeným umožněno přijetí balíčku, tzv. nárokového balíku, a to dvakrát ročně. Obsahem této zásilky jsou potraviny a věci osobní potřeby do hmotnosti 5 kg, nejedná se o zásilky s psacími potřebami a knihami, jak je popsáno výše. K tomu Pilknerová dodává, že pokud je zaslán balíček o vyšší hmotnosti, je odsouzenému předán obsah v povolené hmotnosti a zbytek je zaslán zpět odesílateli.¹¹⁰ Dle § 24 odst. 1 se tak děje při narozeninách a vánočních svátcích. Z praxe vyplývá, že nezáleží, v jakém období odsouzený balíček obdrží.¹¹¹ Přijaté balíčky se evidují, jejich omezení na dvakrát ročně je z důvodu zamezení přijetí nežádoucích léků, drog a alkoholu. Jak plyne z důvodové zprávy k ZVTOS právo na přijímání balíčků dvakrát za rok je běžně užíváno i v dalších zemích Evropské unie a účelem je co největší zamezení nepotřebných návykových látek a dalších předmětů. Mimo balíčků “na přilepšenou” mohou odsouzení nakupovat ve vězeňské prodejně. Díky tomuto systému je vyloučena možnost pro získání nepovolených věcí.¹¹²

Odsouzenému se vydává potvrzení s informacemi pro odesílatele o povolených a nepovolených věcech. Ten vyhotoví seznam zasílaných věcí a potravin a vloží jej do balíčku, který označí příslušnými zkratkami¹¹³ podle obsahu. Rozlišuje se zásilka s potravinami a osobními věcmi do 5 kg, dále s knihami, s oděvem a obuví a balíčkem pro realizaci programu zacházení. Na jedno potvrzení lze vydat pouze jeden balíček. Ten je před předáním zkontrolován zaměstnanci VS. Kontroluje se nejen povolená hmotnost, ale i jeho obsah. Seznam zakázaných věcí se nachází v § 33 ŘVTOS, jedná se například o peníze, zbraně, mobilní telefony, návykové látky, alkohol, jedy, léky nebo cenné věci.

¹⁰⁹ § 18 ZVTOS

¹¹⁰ PILKNEROVÁ, I: *Manuál vězně, aneb co potřebujeme vědět o životě za mřížemi*, 30 s.

¹¹¹ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, 73 s.

¹¹² *Důvodová zpráva k zákonu č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody § 24*, dostupné z: databáze ASPI

¹¹³ příslušné zkratky jsou dostupné na Internetových stránkách Věznice Nové Sedlo <https://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo/o-nas/vykon-vezenstvi/poucení-pro-odesilatele-balicku/>

Pokud balíček něco nepovoleného obsahuje, má vyšší hmotnost nebo je odsouzený odmítne převzít, je vrácen odesílateli na náklady odsouzeného. Pokud nemá

k úhradě dostatek financí, zaplatí vrácení věznice a vede dlužnou částku jako pohledávku vůči odsouzenému. Dovolené věci jsou předané odsouzenému a v jeho přítomnosti se provádí kontrola a to včetně zabalených potravin. Pokud není možné zaměstnancem VS provést kontrolu přímo na místě, jsou tyto předměty dočasně vyloučeny a zkoumány později.¹¹⁴

Uvedená pravidla se nevztahují na zasílání věcí pro vyřizování korespondence, prádla a sportovních oděvů a obuvi (balíček se označí slovem CIVIL¹¹⁵), předmětů nutných k plnění programů zacházení, vzdělávání nebo zájmové činnosti¹¹⁶. Zde není dán limit váhy nebo četnosti zaslání, prochází pouze kontrolou. Předměty, které nemůže odsouzený v daný čas používat, mu uloží věznice na později. Pokud odsouzený vykonává kázeňský trest nebo byl umístěn do uzavřeného oddělení, je mu balíček předán až po přemístění. Odsouzený

má právo objednat si knihy či časopisy (i zahraniční, pokud jsou v České republice dostupné) na své náklady.¹¹⁷

1.4.2.2.8. Prodejny potravin

Věznice zřizují pro odsouzené prodejny potravin a věcí osobní potřeby z finančních prostředků, které má k dispozici k tomuto účelu. Pokud není možné nákup uskutečnit v podejňě, věznice používají jiné možnosti pro zajištění. Sortiment je uveden ve VŘ věznic.

Například je zaručeno z potravinové sekce pečivo, uzeniny a paštiky, mléčné výrobky, instantní potraviny, nápoje (i prostředky pro přípravu teplých), zelenina a ovoce. Dále z drogistické - toaletní potřeby, hygienické potřeby, papíry a obálky s poštovními známkami, cigarety a přístroje. S povolením je možný nákup i spotřební elektroniky a náhradních baterií. Na základě předchozí objednávky

¹¹⁴ například kontrola drog a omamných látek

¹¹⁵ Zjištěno při osobní návštěvě věznice Jiřice

¹¹⁶ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*, Brno: Masarykova univerzita, 2002, 204 s.

¹¹⁷ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* § 24

je možno zakoupit i speciální zboží, zejména v době návštěv, nejčastěji jde o květiny, hračky pro děti či bomboniéry.¹¹⁸

V § 31 ŘVTOS je obvyklá provozní doba stanovena na dva dny v týdnu a odsouzení nakupují v době volna. Ceny nejsou vyšší než v okolí místa věznice. Smyslem je odsouzené naučit vhodně zacházet s financemi. Odsouzení u sebe nemají finance, vše probíhá bezhotovostně. Je nastaven limit, který se určuje podle hodnocení vychovatelů do 3 skupin, tzv. propustných skupin vnitřní diferenciací. První skupina je tedy bezproblémová a naopak třetí může nakupovat za mnohem nižší částky. Pokud nemá odsouzený vlastní finance, dostává sociální kapesné využívající se na potřeby sloužící ke korespondenci a hygienické potřeby.¹¹⁹

1.4.2.2.9. Uchování finančních prostředků

Finanční prostředky se odsouzeným dostávají jednak ze zaměstnání, která vykonávají v rámci trestu a dalších zdrojů jako jsou důchody, příjmy z majetku, peníze zaslané rodinnými příslušníky a dalšími osobami. O zasílání důchodu musí být požádáno a po podpisu o převzetí je připsán na účet odsouzeného. Také je možnost převádět finance ze svého účtu na účet věznice. Obdobně tak mohou činit další osoby a to jak složenkou, tak bezhotovostním převodem. K převodu peněz třetí osobou je každému odsouzenému přidělen variabilní symbol. O takové skutečnosti musí být odsouzený vyrozuměn a pokud nesouhlasí, odešlou se finance zpět na účet odesílatele.

Peníze se poté dělí do podúčtů, které věznice zakládá pro každého odsouzeného, jde o tzv. účet úschovy a další účty. Účet úschovy slouží k nákupům v prodejně, úhradě závazků vůči třetím osobám, platbě za léky a úhradě pošty. Další účet je cestovní s částkou na cestovné do místa bydliště po propuštění z VTOS. Dokud není dosažena částka spojená s cestovními výdaji, není mu umožněno nakupovat v prodejně. Zdravotní účet slouží k úhradě poplatků za léky. Následně je mu založen účet s rezervou, na který putuje zbytek financí a je mu po propuštění vyplacen. Posledním je exekuční, pokud z něho odchází pouze náklady na výkon trestu, je z účtu rezervy na něj převedeno nejvýše 40%. Z tohoto účtu se hradí tyto náklady a dále náhrada škody způsobená ve věznici. O nároku na

¹¹⁸ K tomu podrobně jednotlivé vnitřní řády, např. VŘ Věznice Valdice ze dne 1. 5. 2018

¹¹⁹ PILKNEROVÁ, I: *Manuál vězně, aneb co potřebujeme vědět o životě za mřížemi*, 29 s.

náhradu škody se rozhoduje v adhezním řízení. Pokud odsouzený dá příkaz k úhradě, je tak možné splatit i škodu způsobenou TČ a náklady řízení. Věznice, bez povolení, provádí úhradu exekučních příkazů. Pokud má tedy odsouzený pohledávky venku, jde z příchozích plateb polovina na takové výdaje.

Když je odsouzený zaměstnán, odměna za výkon práce je poměrně rozdělena mezi jednotlivé účty. Po propuštění z výkonu trestu je zbytek prostředků na jednotlivých účtech vyplacen v hotovosti. Pokud je částka vyšší, nebo propuštění neočekávané, věznice vyplatí část hotově a zbytek převede na uvedený účet odsouzeného. V případě, že se na účty nedostávají žádné finance, tedy ze zaměstnání nebo z úschovy, má odsouzený nárok na sociální kapesné. Vyšší částku může získat jako kázeňskou odměnu.¹²⁰

1.5. Jednotlivé kategorie odsouzených ve výkonu trestu

Všem odsouzeným jsou zajištěna stejná práva při výkonu trestu, ovšem VŘ a ŘVTOS jednotlivé skupiny diferencuje a přístup k nim je odlišný. Specificky se přistupuje k mladistvým, ženám a pracovně nezařaditelným. Dále se zřizují specializovaná oddělení pro osoby s poruchami chování. Další specifikace se týká cizinců z hlediska dodržování náboženských a kulturních zvyků. Těm je umožněna četba knih v rodném jazyce a také výuka českého jazyka. Zvláštní režim se stanovuje i u odsouzených vykonávající trest doživotí.

1.5.1. Mladiství

Dle § 1 odst. 4 je mladistvým osoba, která již překročila patnáctý rok a nedovršila osmnáctý rok věku v době spáchání TČ. Na základě § 82 ŘVTOS je důležité zaměřit se na přijetí odpovědnosti za provinění, ale je kladen i důraz na osamostatnění se v životě a korekce nevhodného jednání. TČ spáchané

¹²⁰ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, 77-80 s. ve spojení s PILKNEROVÁ, I: *Manuál vězně, aneb co potřebujeme vědět o životě za mřížemi*, 30-31 s.

mladistvými se označují jako provinění. Osoby mladší patnácti let se nazývají dětmi a ty starší osmnácti let jsou osoby blízké mladistvému. Zda budou zařazeni ještě do této skupiny nebo dospělých posoudí soud. Odsouzení do věku osmnácti let se souhrnně označují jako mládež.

Odpovědnost za protiprávní činy a ukládaná opatření se upravují dle ZSVM. Mladiství vykonávají trestní opatření odděleně ve speciálních odděleních s uplatněním vnitřní diferenciaci.¹²¹ To znamená, že vnitřní členění jednotlivých typů věznic je dle stupně zabezpečení.¹²² Po dosažení 19. roku se obvykle výkon trestu odnětí svobody vykonává nadále v té samé věznici, ovšem je možné i přerazení do věznice pro ostatní odsouzené. V tomto případě je nutné rozhodnutí soudu pro mládež.¹²³ U mladistvých dochází k jinému členění a to do čtyř diferenciacních skupin dle § 83 ŘTVOS:

„ § 83 (1) Na základě charakteristiky osobnosti a spáchaného provinění se ve věznicích pro mladistvé rozdělují odsouzení do čtyř základních diferenciacních skupin

(2) Do základní skupiny A se zařazují odsouzení se základní charakteristikou osobnosti v normálu, u nichž poruchy chování vyplývají z nevhodného sociálního prostředí, emocionální a sociální nevyzrálости, popřípadě špatného zacházení.

(3) Do základní skupiny B se zařazují odsouzení s naznačeným disharmonickým vývojem osobnosti.

(4) Do základní skupiny C se zařazují odsouzení s poruchami chování včetně poruch chování způsobených užíváním návykových látek, kteří vyžadují specializovaný výkon trestního opatření.

(5) Do základní skupiny D se zařazují odsouzení s mentální retardací.

¹²¹ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* §5 odst. 2,3

¹²² Po novelizaci se obecně rozlišují věznice s ostrahou a zvýšenou ostrahou

¹²³ § 79 ZSVM

(6) O zařazení mladistvého odsouzeného do základní diferenční skupiny rozhoduje ředitel věznice na základě doporučení odborných zaměstnanců.¹²⁴

Věznice informují o chování a zdravotním stavu mladistvého rodiče, případně zákonné zástupce, i bez žádosti. Mladistvým tedy lze uložit trestní opatření odnětí svobody nepodmíněně vykonávané ve speciálních věznicích nebo odděleních, trestní opatření podmíněné se zkušební dobou a další trestní opatření dle trestů ukládaných odsouzeným. Jak uvádí § 24 ZSVM jedná se například o obecně prospěšné práce, zákaz činnosti, vyhoštění, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce nebo peněžité opatření. Mladistvým nelze uložit zákaz pobytu, ale i další opatření související s jejich nízkým věkem, jako je ztráta čestných titulů. Sazba za spáchaný čin se snižuje na polovinu oproti sazbě dle TZ. Pokud se jedná o TČ s možností uložení výjimečného trestu, je sazba pět až deset let.

Vnitřní diferenciace se tvoří dle programů zacházení, osobnosti a chování, resocializace. O změně zařazení rozhoduje vedoucí oddělení podle plnění programu zacházení. Návštěvy mladistvých mají umožněnou účast na kulturních událostech. Programy zacházení pro mladistvé jsou zaměřené na jejich další rozvoj, získání dovedností a zaměstnání pro snazší zařazení v běžném životě. Kázeňské tresty nejsou tak přísné jako u odsouzených, kapesné je možno snížit pouze na dva měsíce a umístění do uzavřeného oddělení nejvýše na deset dnů. Přerušování výkonu trestu je možné na 20 dnů a největší zřetel je brán na zabránění v setkávání se s rizikovými skupinami, které pomohly k zapříčinění nastalé situace.¹²⁵

1.5.2. Ženy

Odsouzeným těhotným ženám a matkám po porodu byl vždy odložen výkon trestu odnětí svobody o jeden rok po porodu, tak tomu bylo i v případě, že těhotenství zjistila až při VTOS. Dle posledních projednávání fáze novelizace TR se v případě odsouzení za zvlášť závažný zločin bude ke každému

¹²⁴ § 83 ŘVTOS

¹²⁵ PILKNEROVÁ, I: *Manuál vězně, aneb co potřebujeme vědět o životě za mřížemi*, 83-85 s. ve spojení s §82 - §88 ŘVTOS

konkrétnímu případu vyjadřovat soud.¹²⁶ V případě vhodně vytvořených podmínkách věznicí

je možné pečovat o nezletilé dítě ve věku do tří let přímo zde. Je nutné povolení ředitele věznice, při rozhodování se bere v potaz finanční situace odsouzené a také zda pečuje o dítě sama nebo zda je možné, aby jí někdo nahradil. Pokud je dítě již svěřeno do péče někomu jinému, není toto řešení možné. Proti rozhodnutí ředitele lze podat stížnost generálnímu řediteli VS.¹²⁷ K tomu § 91 ŘVTOS dodává, že tyto ženy mohou nosit vlastní oděv a jsou každá v samostatné ložnici, kde má dítě vlastní postel, skříň, ohrádku a součástí je i umyvadlo. Pokud žena před nástupem řádně pečovala o své nezletilé dítě, je možné přerušení VTOS prodloužit až o 20 dnů během kalendářního roku a dále o 10 dnů k návštěvě dítěte.¹²⁸

1.5.3. Trvale pracovní nezařaditelní

Tato skupina je v § 69 ZVTOS definována jako odsouzení starší 65 let (a sami nezažádají o zařazení do práce), invalidní ve třetím stupni¹²⁹ a dále ti, které není možné do práce zařadit kvůli jejich zdravotnímu stavu. Jsou pro ně taktéž zřízeny specializovaná oddělení s přihlédnutím k doporučení lékaře a vychovatele. Mohou vykonávat pracovní terapii a účastnit se výchovných aktivit, ovšem pouze se souhlasem lékaře. Kázeňské tresty lze ukládat stejně jako mladistvým a to při umístění do uzavřeného oddělení, nelze taktéž ukládat pokuty.¹³⁰

¹²⁶ Zákon ze dne 2020, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb. dostupné na www.psp.cz

¹²⁷ § 89- 91 ŘVTOS

¹²⁸ § 68 ZVTOS

¹²⁹ pracovní schopnost nižší minimálně o 70%

¹³⁰ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* §69

2. Programy zacházení

Kromě snahy zabránit pachateli v páchání další trestné činnosti je účelem trestu také složka výchovná. Tedy, aby pachatel vedl po propuštění soběstačný život jako pracující člověk.¹³¹ Cílem penologie z posledních let je tak úplné začlenění do běžného života a ne pouze snaha o respektování právních předpisů. Jak vyplynulo z mezinárodní konference VS v Kroměříži roku 2002, je tento cíl limitován architekturou a přeplněností věznic, prizonizací¹³² a ubytováním.¹³³ Důležitý je v tomto pojem program zacházení ze strany zaměstnanců VS. Hála jej definuje jako *“soubor aktivit vězeňských pracovníků aplikovaný s cílem motivovat vězně k práci na sobě samém a tím pomáhat zvyšovat jeho šance na život v zákonnosti po propuštění z vězení a na reintegraci do demokratické společnosti.”*¹³⁴ Oproti tomu je účinnost snížena samotným pobytem ve věznici a zde působícími vlivy a prostředím. Kalvodová dodává, že pojmem programu zacházení nahradil předcházející pojem resocializační program.¹³⁵

Programy zacházení jsou upraveny v § 41 ZVTOS a § 36 a následující ŘVTOS. Podrobný rozpis je v nařízeních GR VS a v pokynech ředitelů věznice. Celé zastřešuje Koncepce vězeňství do roku 2025, která navazuje na Koncepci rozvoje českého vězeňství do 2015. Obě byly přijaty ministry spravedlnosti a

¹³¹ §1 odst. 2 ZVTOS

¹³² ovlivňování osobnosti a chování odsouzeného vlivem působení faktorů ve věznici

¹³³ *European Prison Systems / Evropské vězeňské systémy: Sborník referátů z mezinárodní konference.* Kroměříž 2004. Praha : Generální ředitelství VS ČR, 2004,193 s.

¹³⁴ HÁLA, J: *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 44

¹³⁵ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*, Brno: Masarykova univerzita, 2002, 210 s.

jejich účelem je co nejvíce prosazovat jednotlivé strategické cíle ve vězeňské praxi. Důležitost programů je zmíněna taktéž v zákoně ČNR č. 555/1992 o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky. Je zde kladen důraz na důležitost vhodného působení zaměstnanců VS na odsouzené prostřednictvím programů zacházení za účelem vytvořit podmínky pro řádný život po propuštění.¹³⁶

Odsouzení mají povinnost dodržovat obsah VŘ. Ten, mimo jiné, vyčleňuje činnosti, které jsou odsouzení povinně nebo dobrovolně plnit. *“K dosažení účelu výkonu trestu věznic stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení, jehož cílem je připravit odsouzeného na soběstačný život...”*¹³⁷ Komplexní zpráva je tvořena v nástupním oddílu. V této zprávě o odsouzeném se bere v potaz příčina trestné činnosti, délka uloženého trestu a povaha osobnosti.¹³⁸ Na základě této zprávy se vytváří program zacházení.

2.1. Členění

Členění programů je dle § 36 ŘVTOS následující:

- aktivity pracovní
 - zaměstnání - přihlédne se ke zdravotnímu stavu, vzdělání, praxi a zájmu odsouzeného,
 - práce pro každodenní provoz ve věznici - zejména úklid uvnitř i vně,
 - pracovní terapie
- aktivity vzdělávací
 - realizované přímo školským zařízením spravovaným věznicí - střední odborné učiliště, odborné učiliště, učiliště,
 - vedené zaměstnanci výkonu trestu,
 - kursy organizované jednotlivými školami - např. jazykové, dokončení základního vzdělání
- aktivity speciálně výchovné
 - psychologické terapie,
 - sociální poradenství,

¹³⁶ § 2 odst. 1 písmeno d) zákona č. 555/1992 o VS a just. stráží ČR

¹³⁷ § 40 odst. 2 ZVTOS

¹³⁸ § 41 odst. 1 ZVTOS

- pedagogické
- aktivity zájmové,
 - utváření vnějších vztahů
 - jednání na úřadech,
 - vyřizování dokumentů,
 - zařazení do běžného života,
 - pohovory u zaměstnavatelů,
 - kontakt s Probační a mediální službou ¹³⁹

Při jejich realizaci je nutné brát na zřetel individuální zacházení s každým odsouzeným vykonávající trest nad tři měsíce.

2.1.1. Komplexní zpráva

Předpokladem je spolupráce celé řady pracovníků - lékaře, speciálního pedagoga, psychologa, sociálních pracovníků.

Pedagog shromáždí:

- základní informace o odsouzeném, TČ a uloženém trestu
- zdravotní rizika, doporučení lékaře,
- posudek psychologa jak k osobnosti odsouzeného, tak k TČ a trestu za něj uloženém
- sociální statut
- konkrétní rizika, která mohou vést k problematické resocializaci odsouzeného do běžného života.¹⁴⁰

Dále se vychází ze zdravotních zpráv, rejstříku trestů, zpráv ze zaměstnání nebo školy.¹⁴¹ Určí se tak, kde bude odsouzený zaměstnaný, zda se bude dále vzdělávat nebo docházet na pracovní terapii. Odsouzený se buďto účastní minima programu stanoveném ve VŘ věznice, nebo si zvolí ze škály nabízených a zajišťovaných nejen věznicí, ale i dalšími organizacemi.¹⁴²

Program zacházení se tedy vypracovává na základě komplexní zprávy SARPO, ve které je tedy odsouzený posouzen výše uvedenými zaměstnanci VS a je založena v osobní kartě. Její obsah je důvěrný. Díky SARPU se hodnotí

¹³⁹ §36 ŘVTOS ve spojení s MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, 104 s.

¹⁴⁰ HÁLA, J: *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s.124

¹⁴¹ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. §41

¹⁴² BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS M.: *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*, 14-16 s.

odsouzení a podle toho jsou zařazeni do jedné ze čtyř skupin podle rizika a důrazu na určitou aktivitu:

- Program minimálního zacházení (odsouzení s nízkými riziky, škála: 0-25) : aktivity pracovní a zájmové
- Program standardního zacházení (střední až vysoká rizika, škála: 25- 75) : aktivity vzdělávací a pracovní
- Program speciálního zacházení (vysoká a velmi vysoká rizika, škála 50-100): aktivity vzdělávací a speciální výchovné
- Program výstupního zacházení : příprava na propuštění z VTOS¹⁴³

Na každou skupinu jsou aplikovány rozdílné přístupy a odzkoušené programy testované napříč zahraničními státy. Největší důraz je dán aspektu snížení recidivy. Přísné zavedení programů za účelem zabránění v opakování další činnosti je u násilných TČ, TČ pod vlivem návykových látek, nenásilné TČ (např. krádež). Na každý program jsou vyškoleni zaměstnanci, je vyhodnocen a teprve poté je schválen a zaveden do běžného užívacího režimu.¹⁴⁴

2.1.2. Příklady programů zacházení

Program 3Z - Zastav se, Zamysli se a Změň se byl přebrán vězeňskými a probačními pracovníky za dohledu britských pracovníků na programu Stop, Think and Change. Je zaměřen na dospělé recidivisty z řad mužů i žen. Specializuje se na odsouzené za majetkovou trestnou činnost. Školení probíhají dvakrát ročně a každá skupina má 12 odsouzených. Účelem je uvědomit si následky spáchaného TČ, jedná se o jeden z nejrozšířenějších programů.

Program GREPP a na něj navazující GREPP 2 je pro pachatele odsouzené za TČ násilí na dětech. Probíhá ve věznicích Nové Sedlo, Heřmanice, Světlá nad Sázavou a Horní Slavkov opět dvakrát ročně po dobu 7 týdnů. Navazující GREPP 2 je dlouhodobý program na deset měsíců pořádaný za účelem snížení recidivy s podmínkou účasti v GREPP. Probíhá ve věznici Heřmanice, odsouzení jsou sem přemístěni.

¹⁴³ Zjištěno při osobní návštěvě věznice Plzeň

¹⁴⁴ BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS M.: *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*, 30-32 s. ve spojení s PILKNEROVÁ, I: *Manuál vězně, aneb co potřebujeme vědět o životě za mřížemi*, 38 s.

Speciálně pro mladistvé je program TP 21 Junior s cílem snížení násilí páchané mezi mladistvými a naučení vhodného využívání volného času. Všechny výše zmíněné programy jsou zařazeny do příloh NGR č. 35/2011 jako standardizované programy.¹⁴⁵

2.1.3. Propustné skupiny

Odsouzení jsou zařazeni do jedné z prostupných skupin vnitřní diferenciací, stěžejními faktory je plnění programů, chování, přístup ke spáchanému TČ. Do první a druhé skupiny se řadí odsouzení převážně plnění své povinnosti a dodržují cí VŘ. Třetí skupina naopak jedná v rozporu s vnitřním řádem a neplní své povinnosti. V průběhu trestu je možné přeřazení do jiné skupiny, určují tak jednotlivé VŘ věznic, návrh odsouhlasí ředitel. Ze zařazení do první nebo druhé skupiny plynou odsouzeným výhody dle VŘ, jako například vyšší mezní hodnota nákupu v prodejně, více blízkých osob na návštěvě a možnost pozdější večeře. Třetí skupina takové výhody nemá.¹⁴⁶

2.2. Pracovní aktivity

Nejintenzivnějším a zároveň skoro jediným nápravným programem v 80. letech byla právě pracovní aktivita. Zaměstnanost se v tomto období pohybovala u hranice 90%. Počátkem let devadesátých, kdy došlo k amnestii prezidenta Havla a propuštění kolem 2/3 odsouzených, se procentuální hranice snížila. Hlavní příčinou tehdy byla samozřejmě již zmíněná amnestie, ale dále i zaměstnavatelé ztratili zájem a navíc došlo k přemísťování odsouzených do jiných věznic a nerovnoměrnému rozložení pracovních sil. Díky tomuto se zaměstnanost v jednotlivých věznicích lišila a obecně platilo, že v menších věznicích byla zaměstnanost vyšší. Nízký počet odsouzených umožňoval snažší individuální přístup a zajištění pracovních míst na trhu. Navíc se uvnitř věznic zaměstnalo skoro stejné množství odsouzených jako ve věznicích větších.¹⁴⁷ Vývoj zaměstnanosti je dostupný z jednotlivých ročenek VS ČR. Jak vyplývá z ročenky

¹⁴⁵ MAREŠOVÁ, A a kol: *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody - kriminologická analýza*, 70 - 71 s.

¹⁴⁶ PILKNEROVÁ, I: *Manuál vězně, aneb co potřebujeme vědět o životě za mřížemi*, 42 s.

¹⁴⁷ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*, Brno: Masarykova univerzita, 2002, 213- 216 s.

z roku 1999, byla zaměstnanost například v Bělušicích necelých 9 %, Heřmanicích 16 % nebo v Ostrově 21 %.¹⁴⁸

První aktivita v programu je pracovní. Evropská vězeňská pravidla navíc zdůrazňují zákaz diskriminace podle pohlaví při přidělování práce, zákaz užívání práce k trestání a zdůrazňují vyplácení odpovídající mzdy za vykonanou činnost.¹⁴⁹ V případě zaměstnání u soukromých subjektů je zákaz nucené práce dle Úmluvy

o nucené nebo povinné práci z roku 1932. Při vhodné volbě se přihlíží ke zdravotnímu a fyzickému stavu a zájmu odsouzeného. První předpokladem je tedy být zařazen do práce jakéhokoliv typu. Řadí se sem jak zaměstnání, podílení se na zajištění obvyklého chodu věznice (úklid, pomoc v kuchyni, skladu, knihovně), tak pracovní terapie. Druhou podmínkou je zdravotní způsobilost (i dočasná). Odsouzený má při splnění obojího povinnost pracovat. Dle § 41 ŘVTOS se povinnost pracovat nevztahuje na odsouzené starší 65 let, invalidní ve třetím stupni, jejichž zdravotní stav nedovoluje trvalé i dočasné pracovní zařazení. Smyslem je vytvořit návyk k pracovním zvyklostem nebo jejich upevnění. Jako motivační prostředek slouží odměňování a možnost pracovat mimo věznicí.

2.2.1. Formy zaměstnávání

Forem zaměstnávání je několik. Odsouzení mohou pracovat pro zaměstnavatele mimo věznicí a to buď na pracovišti uvnitř nebo mimo ni (např. v oblasti stavebnictví, zámečnictví, elektrotechniky, sklářství), dále ve výrobně provozované věznicí (např. kovovýroba, knihařství nebo polygrafie, praní prádla). Třetí možností je ve Středisku hospodářské činnosti (dále jen SHČ) v oblasti výstavby a rekonstrukce hal¹⁵⁰, úklidu, montáže, stavebnictví, zámečnictví. SHČ má dnes 28 provozoven (o dvě více než v roce předcházejícím) a jejich zisk se každý rok zvyšuje, od roku 2017 došlo k nárůstu cca. o 10 tisíc.¹⁵¹ Poslední možností je vnitřní provoz formou pomoci v kuchyni, ve skladech, při úklidu.

¹⁴⁸ viz Statistická ročenka VS ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>

¹⁴⁹ Vězeňská evropská pravidla, příloha časopisu České vězeňství č. 1/2006. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/03/Evropska-vezenska-pravidla.pdf>

¹⁵⁰ jak vyplývá ze Statistické ročenky 2018 je v řešení financování ve spolupráci s MSp a Ministerstvem financí

¹⁵¹ Statistická ročenka VS ČR z roku 2018. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>

Hála ke zvýšení zaměstnanosti doporučuje navýšení počtu vězňů u soukromých subjektů mimo věznici a rozmach vlastní činnosti věznic v oblasti podnikání. Smyslem je výroba vhodných produktů a to zejména pro stát prostřednictvím státních zakázek. Poukazuje na možnost využití služeb jednotlivých věznic k činnosti různých státních úřadů, jak je již běžné v Evropě. Nutné je prohlubovat i vztahy ředitelů věznic s podnikateli, kteří odsouzené zaměstnávají.¹⁵²

Věznice tedy vytváří předpoklady ke zvyšování vzdělanosti a pracovních zkušeností, zařazují je do práce s ohledem na dovednosti a zkušenosti a poskytují odměnu za práci. Jsou produkovány kurzy a programy pro zvyšování kvalifikace v oblasti vzdělání. Při zařazení do práce se zohledňují dovednosti pro jednodušší začlenění do práce bez rozsáhlé rekvalifikace. Odsouzeným náleží odměna na základě nařízení vlády č. 361/2017. o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody.

Soukromé subjekty na internetových stránkách každé věznice najdou tzv. Kartu věznice, která je pravidelně aktualizována. Zde se dozví nejen kontaktní osobu, ale hlavně počet zaměstnaných osob a volných míst spolu s informací

o zajišťované práci a pro jaké subjekty. Tedy například ve Věznici pro VTOS Plzeň Bory se zajišťuje kovovýroba, pomocná práce v kantýně, pomocná práce pro letecký průmysl.¹⁵³

2.2.2 Zařazování do práce

Vytváření pracovní aktivity je důležité jak z ekonomického, tak psychologického pohledu. Vytváří se nejen kladný vztah k práci a odpovědnosti, ale i možnost nakládat s financemi a rozvoji osobnosti. Formy zaměstnávání je několik a jsou již popsány výše.

Mimo věznici je zajištěno smlouvou s podnikatelským subjektem. Odsouzení jsou zaměstnáváni jak uvnitř tak vně věznice, např. stavebnictví, elektrotechnika, sklárství a další méně náročné pozice¹⁵⁴

Před zařazením do práce projde odsouzený školením o bezpečnosti, ochraně zdraví a je seznámen s obsahem výkonu práce spolu se souhrnem práv a

¹⁵² HÁLA, J: *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, 128- 129 s.

¹⁵³ Karta věznice Plzeň Bory, dostupná z: <https://www.vscr.cz/veznice-plzen/zamestnavani-veznu/>

¹⁵⁴ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* §30

povinností z toho plynoucích. Věznice také organizují odborná školení pro odsouzené. Poté jsou odsouzení rozděleni do skupin a je určen vedoucí. V průběhu výkonu trestu je možné jejich přeřazení. Práce je vykonávána ve věznici nebo mimo ni, v těch s mírnějším zabezpečením obvykle mimo v nestřežených prostorách. Oproti tomu ve věznici se zvýšenou ostrahou pracují uvnitř nebo na střežených pracovištích. Podle § 31 ZVTOS není dovoleno zařadit odsouzené do práce s výbušninami,

v případě práce s omamnými látkami jsou pod větší kontrolou.

V případě zaměstnání u soukromé osoby je podmínkou platná smlouva obsahující podmínky výkonu práce a písemný souhlas odsouzené osoby. Odměnu vyplácí věznice, které je poskytována dle ujednání ve smlouvě. Již daný souhlas může být odvolán, není chápán jako odmítání práce a tím pádem porušení povinnosti. Odsouzený dále pracuje na stejném místě do konce následujícího kalendářního měsíce a poté přejde do práce jiné.¹⁵⁵ Souhlas není nutný, pokud je zaměstnavatelským subjektem obec, kraj nebo Česká republika.¹⁵⁶

2.2.3. Pracovní podmínky odsouzených

Pracovní podmínky a pracovní doba se řídí zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Z toho vyplývá, že pracovní doba je stanovena maximálně na 40 hodin týdně, v případě dvousměnného pracovního provozu na 38,5 hodin týdně a u třisměnného a nepřetržitého pracovního režimu ještě o hodinu méně. Počátek a konec pracovní doby je určen zaměstnavatelem. Práci přesčas umožňuje jen výjimečně ředitel věznice a odsouzeným náleží odměna.¹⁵⁷

Zajištění každodenního provozu, pořádku věznice a pracovní terapie, která je součástí programu zacházení, není součástí pracovní doby a tedy bez pracovní odměny. Odsouzení se na bezpečnosti práce podílí prostřednictvím námitek.¹⁵⁸

Práce probíhá pod dohledem zaměstnanců VS. Bezpečnost v oddělení s nízkým stupněm zabezpečení koná vychovatel nebo zaměstnanec VS.

¹⁵⁵ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* §30

¹⁵⁶ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného.* Praha: Leges, 2011, 108 s.

¹⁵⁷ zákon č. 262/2006 Sb, zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 79 , § 93

¹⁵⁸ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* §32

Odsouzení pracují obvykle mimo věznici, v době volna je možnost účasti na kulturně výchovných akcích nebo k návštěvě specializovaného lékaře. Zda bude doprovázen zaměstnancem VS rozhodne ředitel v povolení o opuštění věznice.¹⁵⁹

Ve středním stupni zabezpečení obvykle pracují mimo věznici na nestřeženém pracovišti s dohledem zaměstnance VS a to minimálně jednou za hodinu. I zde je možnost volného pohybu mimo věznice k zajištění návštěvy lékaře nebo k plnění pracovních úkolů, ovšem ředitel musí mít jistotu, že tohoto privilegia nezneužijí a rozhoduje i o případném doprovodu.¹⁶⁰

Oddělení s vysokým stupněm zabezpečení jsou pod dohledem zaměstnanců VS a pohyb probíhá obvykle organizovaně. Z toho plynou i pracovní podmínky, tedy odsouzení pracují převážně uvnitř věznice nebo na střeženém prostoru mimo ni. Výjimečně je možné zaměstnání i na nestřeženém prostoru. Dohled je prováděn alespoň dvakrát za 90 minut.¹⁶¹

Vnitřní bezpečnost ve věznici se zvýšenou ostrahou probíhá v organizovaném pohybu a zaměstnání je pouze uvnitř věznice, případně i práce na celách. Dohled probíhá třikrát v hodině a volný pohyb není možný umožněn ani k plnění pracovních úkolů.¹⁶²

2.2.4. Pracovní odměny

Dne 11. října 2017 vstouplo v platnost nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve VTOS. Nahrazeno tak bylo předchozí nařízení č. 365/1999 Sb. Pracovní odměna odsouzeného

se skládá z několika složek. Základní složka odměny je tvořena časovou nebo úkolovou složkou. Může se změnit prací za přesčas, příplatek za práci ve svátek, v noci a ve ztíženém prostředí. Odměna se vyplácí zpětně za kalendářní měsíc.¹⁶³

Zařazení odsouzených je nově do čtyř skupin, předcházející úprava členila pouze tři. Do 1. skupiny se řadí práce bez potřebné odborné kvalifikace a je ohodnocena 50% minimální mzdy za měsíc. Do 2. skupiny se středním vzděláním

¹⁵⁹ ŘVTOS §51

¹⁶⁰ ŘVTOS §52

¹⁶¹ ŘVTOS §53

¹⁶² ŘVTOS § 54

¹⁶³ Nařízení vlády ze dne 11. října 2017 o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody. § 1

s výučním listem, zde je ohodnocení 70% minimální mzdy. Do třetí skupiny je potřeba středního vzdělání s maturitní zkouškou případně vyššího odborného v bakalářském programu s odměnou 95 % mzdy. A poslední 4. skupina se týká práce s vysokoškolským vzděláním s magisterským titulem a zde je stanovena částka 120% minimální mzdy.¹⁶⁴ Odměny tedy byly u první skupiny navýšeny na 5 500 Kč z původních 4 500 Kč. Druhá skupina má odměnu 8 250 Kč za měsíc oproti 6 750 Kč. Třetí 11 000 Kč což představuje o 2 tisíce vyšší částku, než byla v předchozím nařízení a poslední skupina 13 750 Kč měsíčně. Došlo i k navýšení úložného na 35 000 Kč.

Za práci ve svátek náleží odměna 10% základní složky odměny na hodinu práce, za práci přesčas je to 25% a u noční práce 20%. Za ztížené pracovní podmínky náleží odměna dle zákoníku práce, tedy v rozmezí 200 až 700 Kč ovšem za podmínky splnění příslušné pracovní doby.¹⁶⁵

Z odměny se odečte pojistné na sociální zabezpečení a na zdravotní pojištění, zálohu na daň z příjmu FO. Tato částka je odvedena správou sociálního zabezpečení, zdravotní pojišťovnou a finančním úřadem. Dále se provedou srážky na výživné pro nezaopatřené děti (30% čisté odměny), náklady na výkon trestu (30% a nejvýše 1 500 Kč), pohledávky (12%), další náklady trestního řízení a případné dávky státní sociální podpory nebo nemocenské (4%). Zbývající částka z čisté odměny putuje na kapesné a na účet úložného. Tato suma může být použita na nákup v prodejně, dále může být část posílána příbuzným nebo na charitativní účely.¹⁶⁶

2.2.5. Zaměstnávání osob soukromými subjekty

Výhodou k zaměstnávání této skupiny osob jsou nižší náklady, zajištění obsazení pracovních míst na pozicích s nedostatkem zaměstnanců, motivační prostředek a případná možnost si takového zaměstnance udržet i po propuštění z VTOS. K informacím se zaměstnavatelé dostanou prostřednictvím již zmíněných Karet věznice. V každé věznici působí kontaktní osoba mající na starost koordinaci této problematiky. Zadavatelé veřejných zakázek nemají

¹⁶⁴ tamtéž § 2 až § 3

¹⁶⁵ tamtéž § 5 až §8

¹⁶⁶ MATOUŠEK J., SEJKOROVÁ H.: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, 111-112 s.

povinnost zadávat tak veřejné zakázky malého rozsahu. Je tedy možnost zadání zakázek k výrobě ve SHČ nebo přímo firmy osloví příslušné věznice s požadavkem poskytnutí vězňů nebo i poskytnutí prostor uvnitř věznice. Probíhá spolupráce přímo se státní orgány, například bych uvedla zaměstnávání osob ve VTOS nebo se záznamem v Rejstříku trestů. Bylo zřízeno provozování stravovacího zařízení Dismas, které poskytlo osobám ve VTOS zkušenosti v dané oblasti a snažší hledání zaměstnání. Dále

je několik odsouzených využívaných na pomoc s drobnými opravami a pomoc se zajištěním každodenního chodu úřadu.

Skupiny odsouzených zaměstnaných mimo věznic bývají hojně využívány, ovšem problém nastává při propuštění z VTOS. Projevuje se jak ekonomický tak sociální problém a nezajištěná práce celé situaci nenapomáhá. Možnost je pomoc sociálního kurátora, v případě propuštění podmíněného je dohled

Probační a mediační služby ČR (dále jen PMS). Poslední možností je zaměstnání osob vykonávající trest domácího vězení. Nutné je co nejvíce zpřístupnit informace o propuštěných osobách ze strany státních orgánů (např. ÚP), VS, PMS a neziskových organizací. Úřady práce vedou evidenci uchazečů o zaměstnání, VS ČR uvádí aktuální počty zaměstnaných a možnosti využití navíc ve výstupním oddělení. Je nutná pomoc ze strany zaměstnanců nejen s hledáním zaměstnání, ale i příprava na samostatný život. PMS má na starost spolupráci

s podmíněně propuštěnými a odsouzenými vykonávající alternativní trest. Sociální kurátor spadá po obecní úřad obce a je v kontaktu s odsouzenými ještě před propuštěním z VTOS. Pomoc poskytují i nevládní organizace jako je například Rubikon Centrum nebo Za Branou. Tyto organizace pomáhají při hledání práce, ubytování nebo řešení dluhů.¹⁶⁷

2.2.6. Vývoj počtu zaměstnaných v jednotlivých úsecích, odměny

¹⁶⁷ Metodika pro prevenci trestní recidivy formou podpory zaměstnávání a profesního rozvoje osob se záznamem v evidenci Rejstříku trestů a osob ve výkonu trestu odnětí svobody v rámci veřejných zakázek, dostupná z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/02/Methodika-SOVZ.pdf>

Zaměstnanecké aktivity jsou odsouzenými rok od roku pozitivněji vnímány, jistě pozitivním motivačním prvkem je i zvýšení odměny odsouzených. Pro přehlednost uvádím tabulky týkající se této tematiky.

	2015	2016	2017	2018
procentuální zaměstnanost	44, 93%	50, 38%	56, 23%	59,89 %
počet zaměstnaných odsouzených	6 021	7 606	8 449	8 858
v provozovnách SHČ VS ČR	1718	2238	3457	4 191
ve vnitřním provozu a vlastní výrobě	2533	2635	2727	2 761
u cizích subjektů	1524	1915	2265	1906
vzdělávací a terapeutické programy	2463	2436	2289	2276
průměrná odměna	3 578 Kč	3 695 Kč	3 790 Kč	4 345 Kč

Z tabulky ¹⁶⁸ vyplývá, že se každým rokem zvyšuje procentuální zaměstnanost odsouzených. Každým rokem také stoupá počet zaměstnaných v provozovnách SHČ, které přibývají u věznic a zvyšuje se také jejich roční obrat. Dále je důležité vyšší číslo odsouzených pracujících u cizích subjektů. Pravidelně stoupá odměna za vykonanou práci. Nárůst zaměstnaných vězňů v roce 2017 má na svědomí nově působící Koncepce do roku 2025. Z roku 2019 ještě není Statistická ročenka k dispozici, ale zaměstnaných bylo opět skoro 60%.

¹⁶⁸ údaje dostupné ze Statistických ročenek z let 2015 až 2018. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/> . Údaje pro rok 2019 v omezeném režimu zatím dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/aktualni-pocty-zamestnaných-veznu/>

2.3. Vzdělávací aktivity

Další aktivitou odsouzených je vzdělávání. Dle § 29 ZVTOS věznice zajišťuje podmínky pro zvyšování kvalifikace o všeobecné informovanosti.¹⁶⁹ Dále se totožného zákona týká § 34, dle kterého mají věznice umožnit vzdělání základní, středoškolské i vysokoškolské. V době denního studia je na odsouzené nahlíženo jako na zařazené do práce. Kalvodová zdůrazňuje, že umožnění vzdělání je velice důležitou aktivitou, neboť má tak odsouzený vyšší pravděpodobnost k uplatnění v práci. Postupem doby je menší zájem o dostudování základní školy, neboť většina odsouzených má toto vzdělání již dokončené. Těch je nepočetnější skupina, proto je dokončení studia středoškolského důležité k nalezení práce.¹⁷⁰ Další silnou skupinou je s výučním listem bez maturity. Zároveň je důležité rozvíjet možnost prohloubení vzdělání prostřednictvím rekvalifikačních či vzdělávacích kurzů. Podle § 36 odst. 4 ŘVTOS je:

- “vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm,
- vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu)
- vzdělávání v korespondenčních kurzech v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky”¹⁷¹

Vzdělávání obvykle zajišťují pracoviště středních odborných učilišť. V místech, kde odloučená pracoviště učilišť nejsou, je vzdělání garantováno oddělením výkonu trestu (případně vazby). Jak u zařazení do pracovní aktivity, i u vzdělávací je podmínkou zdravotní způsobilost. V případě mladistvých a jejich zajištění povinné školní docházky probíhá spolupráce s příslušnými školami v místním obvodu věznice. Doklady o vzdělání nesmí obsahovat informace o jejich získání ve věznici, a pokud nestihnou dokončit studium ve věznici, mají možnost přejít do příslušného studijního programu a dokončit jej. Odsouzení mají s povolením ředitele možnost docházet do školy mimo věznici. Týká se to ovšem jen oblastí s nízkým zabezpečením. Ostatním jsou podmínky vytvořeny uvnitř a to

¹⁶⁹ § 29 odst. 2 písm. c) ZVTOS

¹⁷⁰ KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* §34

¹⁷¹ § 36 odst. 4 ŘVTOS

jak vyčleněním odpovídajících místností, tak vytvoření části časového rozvrhu k samostudiu.¹⁷²

2.3.1. Odloučená pracoviště ŠVS

V současnosti jsou odloučená pracoviště v následujících věznicích: Heřmanice (elektrotechnické a strojně montážní práce), Pardubice (stravování), Plzeň (strojírenství), Rýnovice (obrábění kovů), Stráž pod Ralskem (obrábění kovů), Světlá nad Sázavou (šití prádla), Valdice (obrábění kovů), Všehrady (stravování, dřevařství, elektrotechnické a strojně montážní práce), Kuřim (stravování).¹⁷³

Kromě využití nabídky některého z výše uvedených studijních programů, je možnost vystudovat i dálkově maturitní nebo vysokoškolský obor. Již několik let je umožněno odsouzeným studium na Katolické teologické fakultě UK v oboru teologie.

2.4. Efektivnost programů zacházení

K individuálnímu vyhodnocování plnění programů dochází pravidelně, podle toho se také aktivity upravují a aktualizují. Na tom se podílí i sám odsouzený. Vyhodnocení probíhá na základě § 38 ŘVTOS : pro mladistvé jedenkrát za měsíc, ve výstupních odděleních jedenkrát za dva měsíce. Ve věznici s ostrahou probíhá hodnocení jednou za tři měsíce a se zvýšenou ostrahou jedenkrát za půl roku.

Hodnocení má v gesci vychovatel ve spolupráci s dalšími zaměstnanci. Jak jsem se dozvěděla při osobní návštěvě věznic (Bory, otevřená věznice Jiřice), hodnocení je postavené dle zapojení se do pracovních aktivit a projevený zájem. Dalším z kritérií je dodržování kázně, dále výchovné a zájmové aktivity spolu s hodnocením pořádku na cele i ve skříňce. Posledním bodem je výstup obsahující vyhodnocení plnění programu a jeho případné doporučení na změnu. Odsouzený tak může být přeřazen do věznice mírnějšího typu a také se jedná o významný faktor při hodnocení podmíněného propuštění.

¹⁷² KALVODOVÁ, V: *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář.* §34 ve spojení s § 46 ŘVTOS

¹⁷³ Organizační struktura. Vězeňská služba České republiky. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/o-nas/zakladni-informace/>

2.5. Kazuistika

Součástí mé diplomové práce byla návštěva vybraných věznic a zjištění jak v praxi vypadá plnění programů zacházení a celkově režim ve věznici. Nakonec mi, po kontaktování věznic, byl schválen vstup do otevřené věznice v Jiřicích

a věznice Plzeň Bory. Bohužel díky nastalé karanténní situaci jsem už nemohla navštívit Věznici Pankrác a Věznici Ruzyně.

2.5.1. Návštěva věznice Jiřice

Věznice v Jiřicích byla otevřena roku 2017. Jedná se o věznici s jediným oddělením s nízkým stupněm zabezpečení. Úkolem tohoto pilotního projektu je snížení recidivy, ovšem za použití poněkud odlišných metod od běžných věznic. V otevřené věznici je kladen důraz na samostatnost a zodpovědnost za své chování a rozhodování, tedy takový trenažer. To znamená připravit odsouzené co nejvíce na život venku a pomoci jim se zajištěním snažšího životního startu. Například si odsouzení sami zajistí lékařskou prohlídku mimo věznici, najdou nejvhodnější dopravu a cestu sami zrealizují.

Za dva a půl roku provozu “prošlo rukama” zaměstnanců věznice kolem 120 odsouzených a za celou dobu se do výkonu trestu vrátilo pouze 5 odsouzených.

Což vzhledem k jinak vysoké recidivě cca 70% je velice nízké číslo. Po roce, jak zmínil generální ředitel VS Petr Dohnal, byla recidiva dokonce nulová. Také dodal, že bude úspěchem, pokud se podaří ji snížit na 35 % až 40 %.¹⁷⁴ Vzhledem k úspěchu s nízkou recidivou (jen 4%) u otevřené věznice vypadá tento projekt jako úspěšný a mohl by být jedním z prostředků řešení ke snížení recidivy.

Odsouzený musí za pobyt projít třemi fázemi, 1. je fáze adaptační. V té se seznámí s chodem věznice, právním řádem a trvá cca. jen týden. Další je průběžná, ve které je absolvován kurz právního minima a finanční gramotnosti. Povinně se účastní i individuálního programu 3Z. Volnočasově pracují v pěstitelské a chovatelské zóně, udržují okrasnou zahradu a po odpracování 20 hodin měsíčně vzniká nárok na vycházku.

¹⁷⁴ K tomu viz. <https://www.ceska-justice.cz/2018/12/projekt-otevrene-veznice-slavi-uspechy-zatim-ma-nulovou-recidivu/>

A poslední je závěrečná. V té se hodnotí doba po propuštění a stanoví se jak problematické oblasti ještě vyřešit. Výstupní oddíl se zde nenachází, protože odsouzení jsou v této fázi vlastně po celou dobu výkonu trestu. Dalším významným hlediskem je, že si každý stanoví své cíle sám a probíhá tedy spolupráce s každým odsouzeným individuálně.

Celý areál se nachází asi dva kilometry od vesnice Jiřice. Byly zde postaveny 4 domky pro odsouzené a hlavní administrativní budova, ve které mají kanceláře všichni zaměstnanci a jsou zde prostory pro vzdělávání. Odsouzení se už podíleli na stavbě a vybavení budov. V každé budově se nachází čtyři pokoje s dvěma lůžky a vlastním sociálním zařízením. Společně mají pak společenskou místnost s kuchyní.

2.5.1.2. Kritéria pro zařazení, realizace programu

Posouzení provádí odborná komise, které stanovisko předloží řediteli věznice a ten ho posoudí. Kritéria jsou splněna pokud:

- odsouzenému zbývá minimálně 6 měsíců a maximálně 18 měsíců do konce VTOS
- je zařazen do věznice s ostrahou v nízkém stupni
- zdravotní způsobilost k zařazení do pracovní aktivity
- 6 měsíců před podáním žádosti mu nebyl uložen kázeňský trest
- jde o bezproblémovou osobu plnící programy zacházení
- v posledních 6 měsících nebyl pozitivně testován na alkohol nebo omamné látky
- je si vědom spáchání TČ

Zařazení do OV není možné, pokud odsouzený odmítá spolupracovat, neplní pracovní povinnosti nebo se nezapojuje do aktivit plynoucích z programů zacházení.¹⁷⁵

Program je realizován v několika krocích, nejdříve je vytvořen plán činnosti po propuštění z VTOS a zjištění možnosti ubytování a uplatnění na trhu práce. Dále se odsouzený zapojuje do pracovní činnosti, výchovných aktivit.

¹⁷⁵ čl. 2 Přílohy č. 8 k NGR č. 13/2019

2.5.1.3. Aktivity pracovní

Uvnitř věznice pracují trvale 4 odsouzení. Mají na starost zejména úklidovou činnost a práci v autodílně a také péči o psi. Té se věnují dva odsouzení. Jedná se o speciální program Tlapka v dlani, kdy byly OV Jiřice svěřena dvě štěňata, která budou později vykonávat roli vodících psů. Jedná se o projekt uplatňovaný v USA, kde bylo zjištěno, že psy se snáze adaptují do své funkce právě při pobytu ve věznici s odsouzenými, než při dočasném pobytu v rodině. Dále dva odsouzení pečují o daňky, kteří se nacházejí v areálu. Kromě nich se starají o klokana, pávy, lamu a dále o králíky, slepice. Tento prvek vyvstal jako inspirace z pracovní návštěvy věznic v Norsku. Mimo věznici pracují ostatní odsouzení, jelikož se OV nachází nedaleko Mladé Boleslavi, vyrábí komponenty pro Škoda auto. Dále pracují v pekárně, pro nedaleký zábavný park Mirakulum a tankodrom.

2.5.1.4. Aktivity volnočasové

Po návratu z práce se zbytek dne věnují aktivitám ve věznici. V OV se organizuje široká škála volnočasových aktivit. Například práce v pěstitelské a chovatelské zóně, dále je zde kurz finanční gramotnosti, sociálně právní gramotnosti a právního minima. Jazykové kurzy angličtiny, ruštiny a komunikace. Oblíbený je kurz PC gramotnosti a kroužek aktivního životního stylu.

Jedenkrát za dva týdny je umožněna účast na bohoslužbách, i když to bývá využíváno spíše výjimečně.

2.5.1.5. Vyhodnocení plnění programu zacházení

Odsouzený, který již úspěšně splnil adaptační fázi se nachází ve fázi průběžné. V tomto období se hodnotí chování, dodržování pořádku a osobní hygieny, zapojení do úklidových prací v ložnici, společné místnosti, sociálním zařízením.

Dalším bodem je hodnocení zaměstnání, kde pracuje a jak plní přidělenou práci. Při nástupu si odsouzení nastavují cíle programu zacházení, například: vyřešení dluhové situace, zapojení se do práce ve věznici, zlepšování se v řešení běžných sociálních situací nebo aktivní trávení volného času. V průběžném hodnocení dostává komentář ze strany zaměstnanců a z jaké části má již jednotlivé cíle splněné. Dále se hodnotí pracovní aktivita a vzdělávací aktivita. Posledním bodem je vyhodnocení utváření zachování vztahů s osobami blízkými.

2.5.1.6. Zaměstnanci OV

Po seznámení se s vnitřními i venkovními prostory věznice jsem měla možnost zjistit blíže náplň práce jednotlivých zaměstnanců OV. Psycholog se ve třech sezeních seznámí s odsouzeným a vypracovává na něj posudek, který navazuje na hodnocení z jiných věznic. Tato fáze trvá cca. 1 měsíc. Dále odsouzený absolvuje lékařskou prohlídku, řeší se jeho zařazení do zaměstnání, finanční situace a případné splácení dluhů nebo alimentů. Dále je zde možnost jedenkrát za 3 měsíce účasti na sportovní nebo kulturní ch akcích, s jejím výběrem se odsouzení obrací na sociálního pracovníka. Jedenkrát za dva týdny je umožněna účast na bohoslužbách, i když to bývá využíváno spíše výjimečně.

Napomáhá s výběrem sportovní nebo kulturní ch akcích jedenkrát za tři měsíce. Dalším zaměstnancem je sociální pracovník. Ten pomáhá odsouzenému s hledáním práce a ubytování. Taktéž je nápomocen při zařizování lékařského vyšetření. Dále je zde možnost jedenkrát za 3 měsíce účasti na sportovní nebo kulturní akci, s jejímž výběrem též pomůže. Sociální pracovník vede kurz finanční gramotnosti, který je pro odsouzené povinný. Pomůže jim s nastavením splátkového kalendáře a s vyřešením exekucí nebo oddlužení. Odsouzení musí být alespoň jedenkrát za pobyt hodnoceni z hlediska plnění programů. Všichni se zde nachází na hodnotící škále 0 až 10 (maximum je 100).

Neobvyklou osobou oproti jiným věznicím je kouč zaměstnaný na 1/2 úvazek. Jeden odsouzený u něho zúčastní kolem pěti setkání po pracovní době, tedy ve volném čase. Terapeut pracuje ve věznici od července a už s ním proběhlo kolem 250 setkání, nejvíce 14 hodin s jedním odsouzeným.

2.5.2. Návštěva věznice Plzeň Bory

Dále mi byla umožněna i návštěva věznice na Borech. Zde jsem nejdříve navštívila nástupní oddíl, ve kterém se zpracovává komplexní zpráva dle SARPO. Do zprávy se zahrne možnost zaměstnání, vzdělávací a zájmové aktivity, kontakt s okolím. Mezi nejnovější vymoženosti patří možnost Skypování s osobami blízkými.

Z aktuální Karty věznice vyplývá možnost zaměstnání pro 919 osob, ve vnitřním provozu pracuje 165 odsouzených, u provozovny SHČ o 10 méně. Zaměstnání u soukromých subjektů vykonává nejvíce odsouzených, tedy 213. Volně zůstává necelých 400.¹⁷⁶ Odsouzení pracují jak ve vnitřním provozu, tak i mimo věznici. Uvnitř pomáhají v prádelně, kuchyni, skladech. Dále ve vnitřním provozu jako knihovník nebo holič. Mezi významné externí zaměstnavatele patří Mea a Malinovka. První zmíněná poskytuje pracovní místa v oblasti lisování a svařování, přepravy materiálu, druhá v oblasti stravování. Práce je ovlivněna i aktuálními potřebami, například v lednu probíhal úklid Okresního soudu Plzeň.

Vzdělávání zajišťuje pobočka středního odborného učiliště a nabízí učební obor v oblasti: strojírenských prací a elektrotechniky, v obou je možný získání stipendia jako motivačního prostředku. Dále kurz celoživotního vzdělávání, doplnění základního vzdělání a základů PC.

¹⁷⁶ Karta věznice Plzeň bory č. 3/2020, dostupná z: <https://www.vscr.cz/veznice/plzen/novinky/karta-veznice-2019/>

Místnosti na plnění volnočasových aktivit si odsouzení sami přestavěli. Mají zde k dispozici celou škálu sportovního využití - přes tělocvičnu, nohejbal, pin pong, po zahradničení či akvaristický kroužek. Navíc kurz keramiky a výuka pletení ošatek. V rámci akce se Západočeskou univerzitou bylo darováno mnoho publikací do místní knihovny. Dále jsou zde konány kursy základu práva, zeměpisný a dějepisný kroužek.

Navštívila jsem i výstupní oddíl, ve kterém se nachází 15 odsouzených s propuštěním do 6 měsíců. Podmínkou je VTOS alespoň 3 roky. Toto místo je bráno jako určitá forma odměny, dostanou se sem pracující odsouzení a případně nějakého konfliktu jsou osoby ve VKTOS zařazeni zpět do klasického oddílu. Sociální pracovník pomáhá odsouzeným se zajišťováním kontaktů na ubytování, zaměstnavatele a zjištěním například i jízdního řádu.

Ve věznici se také nachází kolem 5 až 7 žen a to pro účely dalšího řízení, jedná se tedy o obviněné nebo svědkyně.

3. Komparace s vybranými evropskými právními úpravami

O vypracování dokumentu pro jednotnou úpravu vězeňských pravidel se rozhodlo po mnoha mezinárodních konferencích. Roku 1958 byl vydán předpis o minimálních pravidlech pro zacházení s vězni a příslušná doporučení. Nešlo o striktně nastavené podmínky, ale o stanovení minimálních zásad pro jednotlivé státy.

Na to navázala Rada Evropy a roku 1987 doporučila členským státům začlenění Evropských vězeňských pravidel do své právní úpravy. Orgán zabývající se touto problematikou je Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. V pravidlech je kladen důraz i na zajištění prohlubování vzdělání.

Po vzniku Evropské unie a přistoupení České republiky v roce 2004 se začala plně využívat moderní technologie zabezpečení jak cel, tak celých věznic. Personál VS se proto zaměřil na rozvoj programů zacházení a zacházení s vězni. Celoevropským cílem je znovuzачlenění po VTOS.¹⁷⁷

Další podkapitoly se zaměřují na vybrané státy. Tyto jsem zvolila z důvodu inspirace i ve věznicích v ČR.

¹⁷⁷ HÁLA, J: *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 17-20

3.1. Skandinávie

V těchto státech jsou hojně využívány alternativní tresty, tedy obecně prospěšné práce a pokuta, a činnost probační služby. Pokud je pachatel dobře finančně zajištěn, je mu uložen peněžitý trest. Naopak pokud by to pro něho představovalo další ekonomickou zátěž, uloží se obecně prospěšné práce. Trest odnětí svobody je užíván až jako poslední prostředek, protože nejen výstavba, ale i provoz věznic není levnou záležitostí.

Už při stavbě věznic je kladen důraz na humánnost. Cílem je, aby se prostředí věznice co nejméně lišilo od života venku a tak se snížila míra recidivy. Pokud je to možné, jsou odsouzení umístěni do otevřených věznic. Snaha je také o co nejvyšší míru zaměstnanosti, i když 100 % není. Věznice mají pouze omezený počet ubytovacích prostor, a je tak zajištěn individuální přístup, jelikož zaměstnanců je zde skoro jako odsouzených.

Dále je jim umožněno ponechat si vlastní oblečení a osobní věci. Dovolené jsou časté návštěvy, přerušování VTOS k návštěvě rodiny a mnoho odsouzených je zaměstnaných nebo studujících mimo věznici, kam každý den dochází. Co se týká zajištění stravování, je jim poskytnuta hotovost, za kterou si nakoupí a jídlo poté sami připraví. Před propuštěním z VTOS je možnost využití menších rodinných domů s několika bytovými jednotkami, kde jsou kromě odsouzených i jejich rodiny a je jim tak usnadněn návrat do samostatného života.¹⁷⁸

V Norsku je možné využití vzdělávací instituce¹⁷⁹ pro VS. Probíhají zde konference, vzdělávání a také se podílí na výzkumu. Výuka je pod vedením 30 zaměstnanců pro 2 a půl tisíce osob za rok. Je určena nejen pro zaměstnance VS a PMS, ale také pro zaměstnance dílen poboček škol.

¹⁷⁸ Zjištěno na základě rozhovoru se zaměstnanci MSp ve spojení s ¹⁷⁸ HÁLA, J: *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 20- 28

¹⁷⁹ VLACH, F. Systém přípravy a vzdělávání vězeňského personálu v Norsku. *České vězeňství*, Rok: 2019, č.2

3.2. Německo

Spolu s Rakouskem a Švýcarskem patří k zemím, ze kterých české vězeňství čerpá mnoho poznatků a také navázalo mnoho kontaktů s příslušníky VS. Často využívaný je peněžitý trest, a to v podobě pokut, které jsou placeny každý den po stanovenou dobu.¹⁸⁰

Celý vězeňský systém si zakládá na profesionalitě a organizaci. Věznice mezi sebou spolupracují a vypomáhají si, například při poskytování produktů vytvořených na rekvalifikačních kurzech. Výkon zabezpečovací detence neprobíhá současně s VTOS. Německé soudy kladou důraz na ukládání detence až jako poslední možnosti z důvodu nebezpečí pro společnost.¹⁸¹

Ve VTOS je kladen důraz na dodržování režimu a zaměstnání, mladiství jsou vzděláváni. Zajímavostí je, že vězni odsouzení k TOS na doživotí jsou umístěni v jedné věznicí. Nejdříve jsou zařazeni do nejpřísnějšího režimu, při plnění programů a dodržování kázně mohou být přesunuti do modernějších zařízení s mírnějším režimem.¹⁸²

3.3. Analýzy programů zacházení

Jak Petras a Biedermanová uvádí, byla již před 10 lety v zahraničí aktivně zjišťována účinnost jednotlivých programů pro různorodé kategorie TČ. K tomu dále Debidin a Lovbakke dodávají, že značné množství výzkumů bylo provedeno jak v Evropě, tak například i v Severní Americe. Jednotliví recenzenti se v závěrech šetření týkajících se posouzení vlivu na recidivu rozcházejí. Nicméně zjištění z analýz z USA a Kanady jsou natolik přesná, že byly v pozměněné formě aplikovány i v Anglii a Walesu.¹⁸³ Z jejich podkladů vychází další státy Evropy, včetně České republiky.

¹⁸⁰ §41 Strafgesetzbuch (StGB)

¹⁸¹ ŠKVAIN, Petr: *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních úprav*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, s. 82

¹⁸² KALVODOVÁ, V.: *Trest odnětí svobody na doživotí*, 1. vyd., 25-26 s.

¹⁸³ DEBIDIN, M., LOVBAKKE, J.: *Dopad nápravných opatření na recidivu pachatelů*. Praha IKSP 2009, 44-62 s.

Jako osvědčené se prokázaly metody tréninku sociálních dovedností a motivační programy. V českých věznicích je jedním z užívaných programů Zdůvodnění konání TČ a Nápravy, převzatý právě z Velké Británie.¹⁸⁴

Kromě obecně zaměřených programů zacházení existuje několik orientovaných na konkrétní TČ. Rozšířeným je program SOTP zabývající se sexuálně motivovanými TČ páchanými na dětech. Při jeho hodnocení byla zjištěna snížená míra recidivy a z jeho poznatků vychází i programy zacházení GREPP a GREPP 2 užívané v několika českých věznicích. Dalším převzatým je i program týkající se TČ v dopravě a to řidičů pod vlivem alkoholu.¹⁸⁵

4. De lege ferenda

Na přelomu století procházel český vězeňský systém rozsáhlým procesem změn a byly nastoleny k vyřešení následující úkoly: jasné vymezení pravidel ve věznicích a vztahů mezi zaměstnanci a odsouzenými. Dále rozšíření nabídky aktivit v oblasti zaměstnávání, vzdělávání a volnočasové. Současně byla potřeba věznice modernizovat a vybudovat nové, které by vyhovovaly potřebám personálu i odsouzených.¹⁸⁶

Celosvětovým problémem je přeplněnost věznic, ani stavby nových zařízení tento problém neřeší. Na krátkou dobu pomohla amnestie, ale díky vysoké recidivě, byly věznice opět o několik procent překročeny. Bylo by vhodné co nejvíce využívat alternativních trestů a TOS využívat jen v krajních situacích.

Nutné je podporovat odsouzené v hledání zaměstnání po propuštění z věznice. Je potřeba dále spolupracovat s externími zaměstnavateli, kam mohou odsouzení nastoupit již za výkonu trestu a možnost zůstat na stejné pozici i po návratu do běžného života. Minimálně získá odsouzený pracovní návyky a potřebnou praxi. Důležité je neustále zvyšovat pracovní odměny odsouzeným jako pozitivního motivačního prvku.

¹⁸⁴ Zjištěno při osobních návštěvách věznic.

¹⁸⁵ HARPER, G., CHITTY CH.,:Dopad nápravných opatření na recidivu pachatelů. Praha IKSP 2009, 14-15 s.

¹⁸⁶ MEZNÍK, Jiří a kol. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, s. 71

Se získáním pracovního místa se pojí i dostatečné vzdělání. Odsouzení už mají možnost vzdělávat se v mnoho oborech a po jeho dokončení mají snazší uplatnění na trhu práce.

Kromě aktivit pracovních a vzdělávacích je potřeba dále rozšiřovat programy zacházení a sledovat efektivní v zahraničí. Hlavně je potřeba akceptovat programy zaměřující se na snížení recidivy, která neustále dosahuje vysokých čísel.

Častým problémem je i nedostatek lékařů a zdravotních sester pracujících ve věznici. Je nutné dodržovat co nejvyšší standard při poskytování zdravotních služeb a zajišťovat pomoc u specializovaných lékařů.

Ke snížení recidivy by zajisté pomohla stavba více tzv. otevřených věznic, kde je zajištěn individuální přístup a recidiva je tak o dost nižší než v klasických věznicích. Nevýhodou jsou ovšem vyšší náklady při stavbě a i při fungování.

Závěr

Diplomová práce se věnuje výkonu trestu odnětí svobody a programům zacházení. Účelem práce bylo vymezení výkonu trestu z právního hlediska spolu s vymezením vězeňských zařízení a zařazování do nich. Dále bylo cílem popsat vybraná práva a povinnosti. Práce se zabývá programy zacházení, včetně vypracování komplexní zprávy s členěním programů. Z první podkapitoly vyplývá možnost zařazení do práce a to jak uvnitř, tak vně věznice a finanční ohodnocení odsouzených dle nové právní úpravy. Následující podkapitola vymezuje možnost vzdělání a rekvalifikačních kurzů v jednotlivých věznicích.

Na závěr kapitoly je shrnutí návštěv věznic. Díky nastalé situaci byla umožněna návštěva pouze dvou takových zařízení. Každé je ovšem založené na úplně jiném principu. První z nich, otevřená věznice v Jiřicích poskytuje odsouzeným odlišný přístup a je první svého druhu na území České republiky. Odsouzení jsou zde po celou dobu výkonu trestu, připravováni na běžný život venku. Jsou vedeni k samostatnosti při zařizování zaměstnání a ubytování po propuštění, dále si sami organizují cestu při návštěvě specializovaného lékaře. Důraz je kladen i na programy zacházení a to nejen v oblasti zaměstnávání, ale i poskytováním široké škály kurzů. Mezi povinný patří kurz finanční gramotnosti, ve kterém jsou mimo jiné poskytovány informace týkající se dluhů a exekucí.

Díky všem těmto aktivitám a nízkému počtu odsouzených je umožněn individuální přístup a velice nízká recidiva. Jelikož je její snížení jedním z dlouhodobých cílů nejen ze strany GŘ VS, ale i dalších institucí (jako je Ministerstvo spravedlnosti nebo PMS), byla by vhodná stavba i dalších takových zařízení. Jistě by se snížila recidiva, nevýhodou je ovšem, že se tak zcela nevyřeší dlouhodobá přeplněnost věznic a vyšší finanční náklady.

Následně navštívená věznice se nachází v Plzni na Borech. Jelikož se jedná o rozsáhlý komplex, není zde možné poskytovat tak individuální přístup každému odsouzenému. I přes to mají na výběr z celé škály volnočasových aktivit, možnost aktivního dostudování nebo vystudování nějakého z nabízených oborů. To spolu se zařazením do jedné z forem pracovní aktivity zvyšuje možnost uplatnění na trhu práce po propuštění. Výstupní oddělení se snaží o poskytnutí maximálního individuálního přístupu a pomoc s hledáním zaměstnání a ubytování.

Poslední kapitoly se týkají srovnání se zahraniční právní úpravou. Zde byly zvoleny státy, se kterými probíhá spolupráce nejrozsáhleji. Jde tedy o Skandinávské státy, ze kterých je přijímána inspirace v podobě menších věznic s co nejvíce napodobujícím běžným životem a nízkou recidivou. Dalším je Německo jakou sousední stát. Zde je kladen důraz na profesionální přístup, dodržování kázně a pořádku. Zároveň se dbá na co nejširší škálu aktivit v oblasti vzdělávací a pracovní. Jako poslední jsou vymezeny zjištěné mezery a jejich možné řešení.

Závěrem lze tedy shrnout, že programy zacházení jsou plněny, důležité je nadále podporovat odsouzené ve vzdělávání se a absolvování rekvalifikačních kursů. Co se týká právní úpravy, ta prochází pravidelnými novelizacemi a jako dlouhodobě žádoucí bych zdůraznila nařízení vlády týkající se zvýšení odměn pro zaměstnané odsouzené.

Resume

The main aim of the thesis is to create a comprehensive overview of the legal regulation of imprisonment with a focus on treatment programs used during the execution of the sentence. The thesis defines important aspects concerning the execution of unconditional sentence and the description of work and educational activities, including the initial comprehensive report on the convicted person.

The thesis also focuses on visits to prisons and mapping their treatment programs. This section describes the course of the visit, familiarization with the environment in which the individual activities are performed and a summary of the information provided by the staff of the prisons. The aim is also to find out how successful execution of programs helps convicts to return to normal life and their impact on relapse. The findings in the thesis also show that the relapse in the open prison in Jiřice is significantly lower compared to the national average. The

choice of activities is wider and convicts are constantly being prepared for return to normal life also thanks to the low number of places in prison.

With regard to inspiration and drawing from the experience of proven foreign programs, the thesis concludes with a comparison with selected European legislation. The last chapter draws de lege ferenda proposals.

Seznam použitých obrázků

Přehled věznic na mapě

Věznice Jiřice

Výrobní prostory věznice Plzeň Bory

Seznam použitých zkratk

Ústava – Ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Listina– zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, vyhlášena usnesením předsednictva České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ZVTOS – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

ZSVM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

ŘVTOS – vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Čl. – článek

Odst. – odstavec

VŘ – vnitřní řád

TOS – trest odnětí svobody

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

GŘ – Generální ředitelství

PMS - Probační a mediální služba

ŠVS – školské vzdělávací středisko

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

a) české

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České Republiky

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zákon č. 555/1992 Sb., Zákon České národní rady o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (řád výkonu trestu odnětí svobody)

Nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody

Vyhláška č. 10/2000 Sb., Vyhláška Ministerstva spravedlnosti o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů

Vnitřní řád pro odsouzené ve VTOS Plzeň

Vnitřní řád pro odsouzené věznice Valdice

Vnitřní řád pro odsouzené věznice Rýnovice

Vnitřní řád pro odsouzené věznice Jiřice

b) zahraniční

Trestní zákoník Spolkové republiky Německo

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 31.1.2017, sp.zn. III. ÚS 2944/16

Nález Ústavního soudu ze dne 7.8.2017, sp.zn. II. ÚS 2017/17

Literatura

BAJCULA, Lubomír. *European Prison Systems / Evropské vězeňské systémy: Sborník referátů z mezinárodní konference*. Kroměříž 2004. Praha: Generální ředitelství VS ČR. 2004. ISBN 80239-0138-9

BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-115-8.

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-30-6

HARPER, Gemma a CHITTY, Chloë. *Dopad nápravných opatření na recidivu pachatelů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-080-9.

KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-3025-9.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR) ISBN 978-80-7552-163-7.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody na doživotí*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1997-1

KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, ISBN 978-80-7357-706-3

MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-89-9.

MAREŠOVÁ, Alena a kol.: *Výkon nepodmíněného trestu – kriminologická analýza*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-157-8.

MEZNÍK, Jirí a kol. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1248-X

PILKNEROVÁ, Inka. *Manuál pro vězně, aneb, Vše, co potřebujete vědět o životě za mřížemi*. Praha: Powerprint, 2020. ISBN 978-80-7568-189-8.

ŠKVAIN, Petr: *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních úprav*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-147-9.

Odborné články

VLACH, F. Systém přípravy a vzdělávání vězeňského personálu v Norsku. České vězeňství, Rok: 2019, č.2

Co zmůžou programy zacházení. České vězeňství, Rok 2011, č.2

Internetové zdroje

www.vscr.cz (Vězeňská služba ČR)

www.justice.cz (Ministerstvo spravedlnosti ČR)

www.ochrance.cz (Veřejný ochránce práv)

www.ceska-justice.cz (Česká justice)

www.idnes.cz (iDnes)

www.lidovky.cz (Lidové noviny)

Ostatní prameny

Statistické ročenky Vězeňské služby ČR- 1999,2015,2016,2017,2018,2019

Evropská vězeňská pravidla

Standardy CPT Rady Evropy, Evropského výboru po zabránění mučení či ponižujícímu zsházení nebo trestání: Ubytovací plocha připadající na jednoho vězně ve vězeňských zařízeních

Koncepce rozvoje českého vězenství do roku 2015

Koncepce vězeňství do roku 2025

Rozhovory se zaměstnanci věznic a Ministerstva spravedlnosti

